

Soortenbeschermingsprogramma voor akkervogels in Vlaanderen

1. INLEIDING

Dit soortenbeschermingsprogramma kwam tot stand op basis van een achtergrondrapport dat in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos door het ecologisch advies- en studiebureau Mico-effect werd opgemaakt. Het achtergrondrapport bevat de onderbouwing voor het soortenbeschermingsprogramma, met de vereiste onderdelen conform het artikel 26 van het Soortenbesluit. De opmaak van het achtergrondrapport werd begeleid door een stuurgroep met vertegenwoordigers van de leden van de Gewestelijke Overleginstantie voor het Instandhoudingsbeleid (GOI), aangevuld met een aantal experts en vertegenwoordigers van andere betrokken overheden en belangenorganisaties. Om het eventuele opzoeken van bijkomende informatie in het achtergrondrapport door de gebruikers van dit soortenbeschermingsprogramma te vergemakkelijken, zijn verwijzingen naar de relevante hoofdstukken, paragrafen of bijlagen van dat rapport opgenomen. Het achtergrondrapport vormt een informatief document; enkel het ministerieel besluit tot vaststelling van het soortenbeschermingsprogramma heeft juridische kracht.

De achteruitgang van de akkervogelpopulaties werd reeds ingezet in de 2de helft van de 20ste eeuw en blijft voor de meeste soorten nog steeds aanhouden. De landbouwpraktijk die heden ten dage over een groot deel van het areaal landbouwgebied in Vlaanderen plaatsvindt kan vaak niet meer voorzien in de essentiële basisbehoeftes van akkervogels: voedsel, dekking en nestgelegenheid. Ondanks de toenemende aandacht voor biodiversiteit in het landbouw- en plattelandsbeleid en lokale positieve resultaten met gerichte beheerovereenkomsten, wordt er op Vlaams niveau nog steeds een verdere achteruitgang van de akkervogelpopulaties opgetekend. Daarom werd het opportuun geacht om een soortenbeschermingsprogramma voor deze soortengroep op te maken om deze voortdurende negatieve trend om te buigen.

De acties in dit soortenbeschermingsprogramma focussen op de kwalitatieve optimalisatie van het leefgebied in de meest kansrijke akkervogelgebieden in Vlaanderen met het oog op het versterken van de populaties akkervogels in deze gebieden zodat ze als bronpopulaties kunnen gaan fungeren. Vanuit deze bronpopulaties kan dan in een volgende fase het verdere herstel van de akkervogelpopulaties in andere kansrijke gebieden in Vlaanderen worden ondersteund.

Hiertoe voorziet het SBP het aanstellen van een gebiedscoördinatie die in deze topgebieden de uitrol en afstemming van de diverse instrumenten gaat coördineren. Daarnaast wordt in deze gebieden de toestand van de populatie akkervogels gemonitord en worden de ingezette maatregelen geëvalueerd. Gezien acties en maatregelen in belangrijke mate in samenwerking met de betrokken landbouwers dienen gerealiseerd, waarbij tevens sterk gesteund wordt op instrumenten in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (in het bijzonder beheerovereenkomsten), is een goede sensibilisatie en communicatie met de betrokken landbouwers essentieel en is afstemming met de betrokken overheidsinstanties over de gecoördineerde inzet van het instrumentarium van groot belang.

INHOUDSTAFEL

1.	INLEIDING.....	2
2.	ACHTERGROND.....	6
2.1.	ECOLOGIE.....	6
2.2.	VERSPREIDING EN POPULATIETREND	7
2.3.	OORZAKEN VAN DE ACHTERUITGANG.....	8
3.	SWOT-ANALYSE VOOR HERSTEL EN DUURZAME INSTANDHOUDING VAN AKKEROGELS IN VLAANDEREN.....	9
3.1.	STERKTES EN ZWAKTES VOOR HERSTEL EN DUURZAME INSTANDHOUDING VAN AKKEROGELS IN VLAANDEREN.....	9
3.1.1.	<i>STERKTES</i>	9
3.1.2.	<i>ZWAKTES</i>	10
3.2.	KANSEN EN BEDREIGINGEN VOOR VOOR HERSTEL EN DUURZAME INSTANDHOUDING VAN AKKEROGELS IN VLAANDEREN.....	12
3.2.1.	KANSEN.....	12
3.2.2.	BEDREIGINGEN.....	13
4.	DOELSTELLINGEN EN STRATEGIEËN.....	15
4.1.	INLEIDING	15
4.2.	STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN	15
4.2.1.	STOPPEN VAN DE ACHTERUITGANG VAN DE POPULATIES AKKEROGELS IN VLAANDEREN.....	16
4.2.2.	ONTWIKKELEN VAN BRONPOPULATIES VAN AKKEROGELS	16
4.2.3.	AFGESTEMDE EN GEBIEDSGERICHTE INZET VAN HET INSTRUMENTARIUM.....	16
4.2.4.	SAMENWERKING MET DE LANDBOUWSECTOR	17
4.3.	OPERATIONELE DOELSTELLINGEN.....	18
4.3.1.	<i>ACTUALISATIE VAN DE AFBAKENING VAN DE FOCUSGEBIEDEN EN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED ALS BASIS VOOR EEN GEBIEDSGERICHTE, GECOÖRDINEERDE EN KENNISGEDREVEN AANPAK</i>	18
4.3.2.	<i>REALISEREN VAN EEN VOLDOENDE HOGE MAATREGELENDICHTHEID IN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED</i>	19
4.3.3.	<i>OPTIMALISATIE VAN DE INZET VAN HET INSTRUMENTARIUM</i>	19
5.	ACTIEPROGRAMMA.....	22
5.1.	ACTIECLUSTER 1: ACTUALISATIE FOCUSGEBIEDEN EN PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN ...	22
	<i>ACTIE 1.1 ACTUALISATIE VAN HET FOCUSGEBIED</i>	22
	<i>ACTIE 1.2 AFBAKENING VAN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED</i>	23
5.2.	ACTIECLUSTER 2: AANPASSEN BEHEERINSTRUMENTARIUM.....	24

<i>ACTIE 2.1 DIVERSIFIËREN EN VERBETEREN VAN GLB-MAATREGELEN TEN GUNSTE VAN AKKEROGELS.</i>	24
<i>ACTIE 2.2 VERANKERING VAN HET INSTRUMENTARIUM IN HET NIEUWE GLB.</i>	24
<i>ACTIE 2.3. UITWERKEN VAN EEN PLAN VAN AANPAK VOOR EEN PROJECTOPROEP ROND AKKEROGELPROJECTEN</i>	25
<i>ACTIE 2.4 UITBREIDEN VAN STIMULANSEN VOOR AKKEROGELVRIENDELIJKE TEELTEN EN TEELTWIJZEN</i>	25
<i>ACTIE 2.5 ONTWIKKELING VAN EEN PILOOTWERKING ROND AKKEROGELBEDRIJFSPLANNEN</i> ..	26
5.3. ACTIECLUSTER 3: UITROLLEN VERNIEUWD INSTRUMENTARIUM TER BEHOUD EN ONTWIKKELING VAN LEEFGEBIED BINNEN GESELECTEERDE GEBIEDEN.....	27
<i>ACTIE 3.1 AANSTELLEN VAN GEBIEDSCOÖRDINATIE OP NIVEAU VAN DEELGEBIEDEN</i>	27
<i>ACTIE 3.2 UITWERKEN GEBIEDSVISIE PER PRIORITAIR DEELGEBIED</i>	28
<i>ACTIE 3.3 GEBIEDSGERICHT INZETTEN VAN HET VERNIEUWD INSTRUMENTARIUM</i>	28
<i>ACTIE 3.4 PROJECTOPROEP 'EXPERIMENTELE MAATREGELEN IN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN'</i>	29
<i>ACTIE 3.5 ONDERSTEUNING VAN AKKEROGELPROJECTEN VIA SAMENWERKINGSVERBANDEN BUITEN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED</i>	29
5.4. ACTIECLUSTER 4. OPTIMALISATIE OMKADERING VAN EN ADVISERING AAN LANDBOUWERS EN ANDERE BETROKKEN DOELGROEPEN.....	31
<i>ACTIE 4.1 CONTINUE WISSELWERKING MET BETROKKEN EN GEËNGAGEERDE LANDBOUWERS.</i> ..	31
<i>ACTIE 4.2 GERICHTE OPLEIDINGEN NAAR DOELGROEPEN</i>	31
<i>ACTIE 4.3 INTEGRATIE VAN BIODIVERSITEIT EN SOORTENBESCHERMING IN LANDBOUWOPLEIDING</i>	32
5.5. ACTIECLUSTER 5. EVALUATIE, MONITORING EN (OVERIG) ONDERZOEK.....	33
<i>ACTIE 5.1 EVALUATIE VAN DE EFFECTIVITEIT VAN AKKEROGELVRIENDELIJKE MAATREGELEN IN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN</i>	33
<i>ACTIE 5.2 EFFECTIVITEITSONDERZOEK VAN AKKEROGELVRIENDELIJKE MAATREGELEN OP MICRO-NIVEAU (STEEKPROEFSGEWIJS)</i>	34
5.6. ACTIECLUSTER 6: SENSIBILISERING EN COMMUNICATIE.....	35
<i>ACTIE 6.1. ALGEMENE COMMUNICATIE</i>	35
<i>ACTIE 6.2 DOELGROEPGERICHTE COMMUNICATIE</i>	35
5.7. ACTIECLUSTER 7. COÖRDINATIE.....	37
<i>ACTIE 7.1 AANSTELLING VAN EN WERKING DOOR COÖRDINATOR SBP</i>	37
<i>ACTIE 7.2 OPRICHTING EN WERKING VAN EEN 'VLAAMS OVERLEGPLATFORM AKKEROGELS'</i> ...	37
<i>ACTIE 7.3 OPRICHTING EN OPERATIONELE WERKING VAN EXPERTENCOMITÉ</i>	37
<i>ACTIE 7.4 OPMAAK EVALUATIERAPPORT</i>	38
5.8. FASERING EN FINANCIËEL OVERZICHT	39
6. VOORTGANGSCONTROLE EN EVALUATIE	45

6.1.	ALGEMENE VOORTGANGSCONTROLE VAN HET SBP	45
6.2.	VOORTGANGSCONTROLE EN MONITORING IN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED.....	45
6.3.	ALGEMENE OPVOLGING VAN DE POPULATIES AKKEROOGELS IN VLAANDEREN	46
6.4.	OPVOLGING VAN NIEUWE MAATREGELEN.....	46
7.	AANBEVELINGEN VOOR DE TOEKOMST.....	47

2. ACHTERGROND

2.1. ECOLOGIE

Akkervogels zijn karakteristieke soorten van het landbouwgebied waarvan het grootste deel van de populatie tijdens de broedperiode afhankelijk is van akkers en/of akkerranden omwille van nestgelegenheid en/of foerageergebied. De term 'akkervogels' bevat een spectrum aan soorten met enerzijds soorten die vooral in uitgestrekte, open landbouwlandschappen voorkomen, de zogenaamde open landschappen akkervogels (OLA), en anderzijds soorten van het kleinschalige landbouwlandschap, de zogenaamde kleine landschappen akkervogels (KLA). De soorten van open landschappen broeden en foerageren in open terrein, in de landbouwteelten, vaak ver verwijderd van de randen met eventuele kleinschalige landschapselementen. De soorten van het kleinschalig landbouwlandschap broeden en foerageren in hagen, houtkanten, rietkragen of andere vegetaties in de randen van de landbouwpercelen. Weliswaar vinden sommige soorten hun optimum eerder tussen beide types in.

Om het ganse spectrum aan akkervogels te omvatten en toch op een bevattelijke en concrete wijze het SBP te kunnen vormgeven, werd gekozen voor 3 paraplu-soorten: veldleeuwerik, geelgors en patrijs. Deze 3 verspreid in Vlaanderen voorkomende soorten vertegenwoordigen respectievelijk het open landbouwlandschap, het kleinschalige landbouwlandschap en het landbouwlandschap dat zich daartussen bevindt. Gelet op de precaire toestand van de grauwe gors in Vlaanderen, werd deze soort ook meegenomen als focussoort van het SBP.

In het broedseizoen voeden akkervogels zich hoofdzakelijk met een breed gamma aan ongewervelden, onkruidzaden en groeitopjes van kiemplanten. Buiten het broedseizoen bestaat het dieet vooral uit onkruidzaden en granen. Een insectenrijke fauna gedurende het broedseizoen is dus essentieel voor akkervogels; de aanwezigheid van kruiden in/rond de teelten is eveneens essentieel, als drager voor de insectenfauna én als aanvullende voedselbron in het broedseizoen en als wintervoedsel. De beschikbaarheid van gemorste (of niet geogste) granen op het perceel is tevens essentieel als voedselbron buiten het broedseizoen.

Van veldleeuwerik is gekend dat een belangrijk deel van de populatie naar het zuiden migreert tijdens de winter. De overige focussoorten zijn te beschouwen als standvogels. Grauwe gors en geelgors gaan 's winters wel in groep lokale bewegingen maken om geschikte foerageergebieden in of nabij het broedgebied op te zoeken.

Een meer diepgaande analyse van de ecologie van de verschillende focussoorten van het SBP is, per soort, terug te vinden in het achtergrondrapport, Hoofdstuk 2.

2.2. VERSPREIDING EN POPULATIETREND

Patrijs

De patrijs komt wijdverspreid voor in West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant. In Antwerpen en Limburg zijn kleinere populaties aanwezig in de minder bosrijke regio's. De kernpopulaties bevinden zich in de Kustpolders, de polders van het Meetjesland, de Oost-Vlaamse koutergebieden tussen Schelde en Leie en de omgeving Geraardsbergen-Aalst-Halle. Hoewel wijdverspreid, komt de patrijs, met uitzondering van de Westhoek, nergens in aanzienlijke dichtheden voor. In de periode 2000-2002 werd de populatie geschat op 3.500-10.000 broedparen.

De populatieschatting voor de periode 2008-2012 (3.500-10.000 broedparen) doet vermoeden dat de Vlaamse patrijzenpopulatie zich sinds de periode 2000 - 2002 heeft gestabiliseerd. Monitoring in de periode 2007-2018 in het kader van het project Algemene Broedvogels Vlaanderen, wijst in deze periode evenwel op een significante daling van het aantal individuen met gemiddeld 5,2 % per jaar.

Veldleeuwerik

In 2000-2002 kwam de veldleeuwerik wijdverspreid voor in Vlaanderen, met uitzondering van verstedelijkte gebieden en de meest beboste gebieden in de Centrale en Zuidelijke Kempen en het aansluitende deel van Zandig Vlaanderen. Het is relevant te vermelden dat, daar waar in het oosten van Vlaanderen en in Haspengouw de soort nog frequent wordt aangetroffen in landbouwgebieden, dat minder het geval lijkt in de Kempen. In de Limburgse en Antwerpse Kempen lijkt de veldleeuwerik als broedvogel vaak zijn toevlucht te zoeken tot onder meer (vergraste) heidegebieden, onbebouwde delen van industriegebieden, vliegvelden en nog niet verboste delen van mijnterrils. In deze periode werd de broedpopulatie geschat op 9.000-11.000 broedparen.

De populatieschatting voor de periode 2008-2012 (6.000-8.000 broedparen) toont aan dat de achteruitgang van de soort zich sinds 2000-2002 heeft verdergezet. Monitoring gedurende de periode 2007-2018 in het kader van het project Algemene Broedvogels Vlaanderen wijzen op een voortschrijdende afname van 35% in deze periode. Deze afname gaat nog steeds door in het landbouwgebied, terwijl heidegebieden steeds meer lijken te gaan fungeren als toevluchtsoord.

Geelgors

In de periode 2000-2002 kwam de geelgors voornamelijk voor in de Krijt-Leemregio, Hageland-Haspengouw en de Oostelijke Kempen met aansluitende delen van de Noordelijke en Centrale Kempen. Daarnaast kwam de soort voor in de zuidelijke rand van de Westelijke en Centrale Heuvels, de noordelijke rand van Zandig Vlaanderen en het uiterste westen van de Zandlemige Regio. De populatie werd toen geschat op 3.400-4.000 broedparen.

De populatieschatting voor de periode 2008-2012 (3.500-4.200 broedparen) suggereert een stabilisatie tot licht herstel. Inventarisaties gedurende de periode 2007-2018 in het kader van het project Algemene Broedvogels Vlaanderen, wijzen eveneens op een lichte – zij het niet significante- stijging van 14% in de periode 2007-2018. Deze stijging is opmerkelijk gezien zulke stijging binnen een tijdsspanne van (slechts) 10 jaar niet dadelijk verwacht werd, gelet op het feit dat deze soort sterk gebonden is aan houtkanten en houtwallen en deze landschapselementen sowieso tijd nodig hebben om zich te ontwikkelen. In een aantal gevallen heeft de stijging ook te maken met toenemende oppervlakte onder effectief natuurbeheer – de uitbouw van reservaten. De soort reageert snel op percelen die in natuurbeheer genomen worden of bijvoorbeeld op het creëren van open plekken in (vooral naald-)bossen.

Deze stijging dient echter ook genuanceerd: in West- en Oost-Vlaanderen bijvoorbeeld blijft de soort terrein verliezen. Vooral ten oosten van Brussel en in de provincie Limburg lijkt de soort goed stand te houden en lokaal zelfs wat uit te breiden. Onderzoek in Vlaams-Brabant toont aan dat er aanzienlijke lokale verschillen bestaan wat betreft de evolutie in populatiestatus. De toename doet zich vooral voor in de buurt van wintervoedselakkers. De afname laat zich het meest voelen in de periferie van het areaal, en is duidelijk gelinkt aan het verdwijnen van oude landschapselementen.

Grauwe gors

In 2000-2002 kwam de grauwe gors voornamelijk voor in de Krijt-Leemregio (met uitzondering van Voeren) en de aangrenzende delen van oostelijk Hageland-Haspengouw. Daarnaast kwamen kleinere kernen voor in de ruime omgeving van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Schelde-Leiegebied (zuidelijk Oost- en West-Vlaanderen), de Westhoek en centraal West-Vlaanderen. De populatie werd toen geschat op 650-750 broedparen.

Snel na deze periode zakte de populatie, die al in vrije val was, helemaal weg. Al minstens sinds het broedseizoen 2007-2008 komt de grauwe gors niet meer voor in het westelijke deel van Vlaanderen. Toen werd de populatie geschat op 205-300 broedparen. Momenteel blijven nog enkele relictpopulaties over in de Krijt-Leemregio en de aangrenzende delen van Hageland-Haspengouw. De Vlaamse populatie werd in 2018 geschat op nog slechts een 40-tal broedparen.

2.3. OORZAKEN VAN DE ACHTERUITGANG

De belangrijkste oorzaak voor de achteruitgang van akkervogels is te situeren in de modernisering en intensivering in de landbouw, deels toe te schrijven aan de globale markteconomie, die vanaf de 2de helft van de 20ste eeuw werd ingezet. Schaalvergroting, automatisering, intensivering, het algemeen gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, evolutie naar minder geschikte teelten, evolutie naar minder teeltdiversiteit, verdwijnen van structurele ecologische elementen in het landbouwlandschap, ... bieden akkervogels steeds minder kansen. Het landbouwgebied kan daardoor steeds minder voorzien in de basisbehoeftes van akkervogels (nestgelegenheid, voedsel en dekking) waardoor het landbouwlandschap steeds minder geschikt wordt als leefgebied.

Daarnaast zijn in de loop van de 20ste eeuw grote oppervlaktes landbouwgebied ingenomen door verstedelijking, industrie, ontginning, bosuitbreiding, ... wat een permanent verlies van (potentieel) leefgebied voor akkervogels impliceert en tevens ook een versnipperend effect kan gehad hebben op de kwaliteit van de overblijvende landbouwgebieden.

3. SWOT-ANALYSE VOOR HERSTEL EN DUURZAME INSTANDHOUDING VAN AKKERVOGELS IN VLAANDEREN

In het achtergrondrapport, op basis waarvan dit SBP tot stand kwam, werd in hoofdstuk 3 een uitgebreide SWOT-analyse gemaakt van de aspecten die van belang zijn voor het herstel en de duurzame instandhouding van akkervogels in Vlaanderen. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste inzichten hieruit samengevat. Ze bieden verder in het SBP insteek bij het bepalen van de doelen, de te volgen strategieën en de uitwerking van de concrete acties.

We wijzen er op dat de volgorde waarin sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen worden besproken geen betekenis heeft. Het is niet de bedoeling geweest om de besproken aspecten in volgorde van afnemend (of toenemend) belang te plaatsen.

3.1. STERKTES EN ZWAKTES VOOR HERSTEL EN DUURZAME INSTANDHOUDING VAN AKKERVOGELS IN VLAANDEREN

Sterktes en zwaktes hebben betrekking op het onderwerp van de analyse zelf. Dit is echter meer dan enkel de akkervogels op zich. Sterktes en zwaktes kunnen betrekking hebben op kenmerken van de akkervogels zelf, de organisaties die in Vlaanderen een rol hebben (of kunnen hebben) om akkervogels te ondersteunen en de instrumenten en middelen die er op dit moment in Vlaanderen voor worden ingezet.

3.1.1. STERKTES

Nog voldoende open ruimte voor duurzame populaties akkervogels in Vlaanderen

Op nagenoeg de helft van de oppervlakte vindt er in Vlaanderen nog actieve landbouw plaats. Gelet op het feit dat het territorium van de meeste akkervogels, alvast in goede leefgebieden, slechts enkele hectaren bedraagt is er dus ook in het kleine Vlaanderen nog heel wat potentieel om akkervogels te herbergen. Weliswaar is de huidige open ruimte, en bijgevolg ook het landbouwlandschap, op sommige plaatsen te versnipperd en verdicht, er blijven toch nog grote oppervlaktes over waar potentieel geschikt leefgebied voor populaties akkervogels overblijven.

Instrumentarium dat kan worden ingezet ten gunste van akkervogels bestaat al

Het herstel en de instandhouding van akkervogels focust op maatregelen in het landbouwgebied waarbij de samenwerking met en de medewerking van de landbouwers uiteraard essentieel is. Om de achteruitgaande trend te keren, is het essentieel om over een instrumentarium te beschikken dat landbouwers stimuleert om de nodige maatregelen ten gunste van akkervogels in het landbouwgebied te nemen. Dergelijk instrumentarium bestaat reeds onder de vorm van beheerovereenkomsten, VLIF-steun voor niet productieve investeringen, agromilieumaatregelen, ... al zijn er verbeterpunten om de hieronder kaderende maatregelen performanter te maken voor akkervogels (zie verder bij de zwaktes).

Toegenomen aandacht, interesse en kennis bij diverse actoren

Zowel vanuit de overheid, NGO's als intermediaire organisaties is er meer en meer interesse voor landbouwgebieden en de meervoudige functies die ze kunnen vervullen, in

het bijzonder de natuurfunctie. Ook vanuit het Europese Gemeenschappelijke landbouwbeleid is er steeds meer aandacht voor de instandhouding en het herstel van de agrarische biodiversiteit. Parallel met de verhoogde aandacht en interesse zijn ook de kennis en de inzichten rond agrarische biodiversiteit in het algemeen en akkervogels in bijzonder toegenomen onder meer dankzij wetenschappelijke studies en rapportages in binnen- en buitenland maar ook door gericht veldwerk in Vlaanderen zelf, bijvoorbeeld door Werkgroep Grauwe Gors vzw.

3.1.2. ZWAKTES

Huidige landbouwlandschap kan vaak niet voorzien in de behoeftes van akkervogelsoorten

De landbouwpraktijk die heden ten dage over een groot deel van het areaal landbouwgebied in Vlaanderen plaatsvindt kan vaak niet meer voorzien in de basisbehoeftes van akkervogels (voedsel, dekking, nestgelegenheid). Ook waar akkervogels toch nog tot broeden komen, leidt de vaak suboptimale leefgebiedkwaliteit tot een verminderd reproductiesucces.

Suboptimale inzet van het instrumentarium en weinig onderling afgestemde inzet van de verschillende instrumenten

Ondanks lokale positieve resultaten met beheerovereenkomsten is er op Vlaams niveau nog steeds een verdere achteruitgang van de akkervogelpopulaties. Door een verdere optimalisatie van de beheerovereenkomsten zowel qua inhoud (optimalisatie van de maatregelen) als qua inzet (voldoende dekking op goede locaties) kan de effectiviteit verder verhogen. Maar ook dan nog is het de vraag of beheerovereenkomsten alleen de trend op Vlaams niveau kunnen keren.

Het ecologisch rendement van beheerovereenkomsten wordt immers sterk bepaald door de basisbiodiversiteit van het landbouwlandschap en de landbouwkundige matrix (teelten) waarin de beheerovereenkomsten worden ingebed. Naast beheerovereenkomsten is het dus tevens nodig te investeren in meer en betere permanente structuren die als het ware de ruggengraat vormen van een geslaagde werking rond akkerfauna, en in het stimuleren van een meer akkervogelvriendelijke vorm van landbouw (meer laagdrempelige akkervogelvriendelijke maatregelen en akkervogelvriendelijke teelten). Dit vereist een gebiedsgerichte en afgestemde werking tussen de verschillende instrumenten wat nog niet structureel gebeurt. Hierbij aansluitend wordt vastgesteld dat van waardevolle instrumenten met groot potentieel voor akkervogels, zoals de VLIF-steun voor de aanleg van kleine landschapselementen, amper gebruik wordt gemaakt.

Verspreiding van kennis en ervaring

Ondanks het feit dat de kennis rond akkervogels en akkervogelmaatregelen in Vlaanderen enorm is toegenomen blijven nog heel wat kennislacunes bestaan. Los daarvan wordt ingeschat dat de opgedane kennis nog onvoldoende en onvoldoende snel 'eerstelijnsmedewerkers' bereikt, personen die rechtstreekse contacten onderhouden met landbouwers (bedrijfsplanners, jagers, natuurbeschermers, projectcoördinatoren van regionale landschappen...). Meer en meer ontstaat ook het inzicht dat het kunnen overtuigen van landbouwers om zich te engageren bij te dragen aan biodiversiteit niet enkel ecologische kennis vereist maar dat ook enige landbouwkundige en zelfs bedrijfseconomische kennis welkom is. Wanneer immers een win-win voor zowel

biodiversiteit als voor landbouwers kan worden gevonden werkt dit ongetwijfeld sterk kansverhogend om samenwerkingen aan te gaan. Hier is nog een belangrijke groeimarge.

Beperkte handhaving op het behoud van permanente ecologische infrastructuur

Permanente ecologische infrastructuur in het landbouwlandschap vormt de ruggengraat van het leefgebied waarop allerhande tijdelijke maatregelen kunnen worden geënt en die de effectiviteit ervan sterk kunnen verhogen. Gelet op de moeilijkheid om dergelijke elementen in het landschap terug in te brengen en de lange tijd die nodig is om de bijhorende levensgemeenschap te ontwikkelen, is het van groot belang om wat er nu nog aanwezig is te behouden. Spijtig genoeg wordt nog steeds vastgesteld dat bestaande beschermde kleine landschapselementen (wegbermen, houtkanten, onbegroeide taluds, etc.) bewust of onbewust beschadigd raken en verdwijnen. Handhaving bij overtredingen en toezicht op herstel van illegaal verwijderde kleine landschapselementen gebeurt nog te weinig.

3.2. KANSEN EN BEDREIGINGEN VOOR VOOR HERSTEL EN DUURZAME INSTANDHOUDING VAN AKKERVOGELS IN VLAANDEREN

Kansen en bedreigingen zijn externe factoren die een invloed hebben of kunnen hebben op de situatie en de status voor de akkervogels, de mate waarin organisaties in Vlaanderen hun rol om akkervogels te ondersteunen kunnen (blijven) waarmaken en de instrumenten en middelen die in de toekomst ter beschikking zouden kunnen zijn voor de bescherming van akkervogels in Vlaanderen.

3.2.1. KANSEN

Nieuwe planperiode van het GLB

Vanaf 2023 start een nieuwe planperiode van het GLB. Vlaanderen is momenteel bezig met de Europese richtlijnen voor het nieuwe GLB om te vormen tot een Vlaams Strategisch Plan. De herziening van het Europese landbouwbeleid en de opmaak van een Vlaams strategisch plan ter uitvoering hiervan is een kans om te onderzoeken hoe in het uitvoeren van de landbouwpraktijk het bijdragen aan het verhogen van biodiversiteit substantieel kan worden versterkt.

De Europese Commissie betracht in de nieuwe regelingen inzake betalingsrechten te werken via nieuw op te maken 'ecoregelingen'; dit zijn jaarlijkse hectarepremies die landbouwers kunnen ontvangen wanneer ze vrijwillig kiezen voor een specifieke milieu-inspanning en agromilieumaatregelen. Daarmee liggen er kansen om met hulp van het 1ste pijler systeem binnen het GLB ook intensieve landbouwpraktijken akkervogelvriendelijker te maken. De uitdaging hier is om deze ecoregelingen te laten renderen voor akkervogels.

Ook via aanpassingen aan het PDPO-programma (pijler 2) liggen er kansen om het toekomstig programma, ook voor akkervogels, te benutten door nieuwe maatregelen te voorzien, of door bestaande maatregelen te optimaliseren.

Beheer van structureel verankerde ecologische elementen door overheden

Heel wat structureel verankerde ecologische elementen in het landbouwlandschap, in het bijzonder wegbermen en waterlopen, zijn eigendom van en/of worden beheerd door overheden. Een goed beheer van deze elementen en sensibilisatie naar de aangrenzende eigenaars/beheerders om dit openbaar domein te respecteren, biedt heel wat kansen om een basis-natuurkwaliteit in het agrarisch gebied in stand te houden, te herstellen en te ontwikkelen. De aanwezigheid van een basis-natuurkwaliteit verhoogt immers de effectiviteit van de maatregelen die op de landbouwpercelen in de nabijheid worden ontplooid.

Toenemende maatschappelijke interesse voor duurzame en/of natuurvriendelijke landbouw

Steeds meer Vlamingen hechten belang aan de manier waarop hun voedsel wordt geproduceerd. Hierbij speelt niet enkel het aspect gezondheid een rol, maar ook ethiek (i.e. het wordt milieuvriendelijker geproduceerd). Zo is er daarnaast ook steeds meer interesse in principes als 'korte keten', streekgebondenheid en agro-ecologie.

Het groeiende belang aan een meer duurzame landbouw kan gezien worden als een kans voor akkervogels, doordat akkervogels in principe moeten kunnen profiteren van landbouwvormen die gebaseerd zijn op het hanteren van duurzaamheidsprincipes.

Akkervogelvriendelijk vormgeven van maatregelen in het kader van het erosiebeleid

In het kader van het Erosiebesluit worden vanuit de Vlaamse Overheid subsidies verleend aan gemeenten voor het uitvoeren van kleinschalige erosiebestrijdingswerken (bufferbekkens, taludherstel, aarden dammen met erosiepoel, houtkanten, ...). Om in aanmerking te komen voor subsidiëring dienen dergelijke kleinschalige erosiebestrijdingswerken beschreven staan in een goedgekeurd gemeentelijk erosiebestrijdingsplan.

Gezien de erosieproblematiek doorgaans gelinkt is aan akkergebieden en de erosiebestrijdingswerken gedurende een periode van 20 jaar in stand moeten worden gehouden, liggen hier kansen om in deze erosiebestrijdingswerken een toegevoegde waarde te creëren (qua inrichting en/of qua beheer) in functie van akkervogels die in het omliggende akkerlandschap broeden. De potentie daarvoor is uiteraard sterk afhankelijk van de specifieke situatie van de respectievelijke projecten. Het zou in ieder geval een zinvolle overweging en reflex zijn om telkens de mogelijkheden te benutten, gezien het de aanleg van (semi-)permanente structuren betreft die vanuit de overheid worden gefinancierd.

3.2.2. BEDREIGINGEN

Intensivering in de landbouw

De intensivering in de landbouw heeft op tal van manieren direct of indirect een negatief effect op de leefgebiedkwaliteit van akkervogels.

De evolutie naar grotere percelen zorgt rechtstreeks voor een kleiner areaal aan randen (c.q. permanente ecologische structuren, al dan voorzien van KLE) en dus een minder afgewisseld en minder structuurrijk landbouwlandschap.

De generieke inzet van allerhande gewasbeschermingsmiddelen zorgt indirect voor een gebrek aan voedsel in de vorm van (on)kruidkiemen, (on)kruidzaden en ongewervelden die in belangrijke mate aan deze flora verbonden zijn.

Anderzijds zijn de voorbije decennia ook evoluties op te tekenen naar minder akkervogelvriendelijke gewassen (omschakeling van zomergranen naar wintergranen, groter areaal maïs en aardappel, ...) en landbouwpraktijken die akkervogels minder te bieden hebben (zoals de inzaai van groenbemesters na de oogst in plaats van een stoppel waar akkervogels op oogstresten kunnen foerageren).

De negatieve effecten van de verschillende te onderscheiden elementen binnen de geïntensiveerde landbouwpraktijk worden in het achtergrondrapport geduid en verdiept in §3.5.1.

Verhoogd predatierisico

De aanwezigheid van predatoren in akkervogelgebieden kan dan wel leiden tot verlies van legsels of predatie van kuikens en volwassen dieren, de aanwezigheid van predatoren in ecosystemen is ook een natuurlijk fenomeen. Dit neemt niet weg dat er factoren zijn die de predatiedruk op akkervogels verhogen zodat de impact ervan ook vergroot. Ook zijn de effecten van predatie op kleine populaties groter.

Doorgaans gaat een verhoogd predatierisico hand in hand met een verlaagde leefgebiedkwaliteit. Beide bedreigingen staan niet los van elkaar. In § 3.5.2.1 worden een aantal factoren in deze context verder uitgelegd.

Jacht

In Vlaanderen is de patrijs de enige typische akkervogel waarop de jacht is geopend. Bijgevolg is de mogelijke bedreiging uitgaande van verhoogde mortaliteit door de jacht enkel voor deze soort relevant.

Bij te hoge afschotpercentages (overbejaging) zal de stand steeds achteruit gaan, los van het feit of er al dan niet biotoopverbetering plaatsvindt. Overbejaging moet dus ten allen tijde vermeden worden, omdat het de inspanningen van soortherstel teniet zal doen.

De huidige jachtwetgeving in Vlaanderen tracht het risico op overbejaging tegen te gaan door jacht te beperken tot WBE's met een voldoende populatiegrootte. Daarbij wordt een streefcijfer van gemiddeld (minstens) 3 koppels patrijs per 100 ha open ruimte vooropgesteld, berekend over de drie voorgaande jaren.

Illegale uitzetting van patrijs

Hoewel niet toegestaan in de Vlaamse jachtwetgeving, zijn er vaststellingen dat in sommige regio's ten behoeve van de jacht toch patrijzen worden uitgezet. Dergelijke praktijk vormt echter eerder een belemmering voor het herstel van wilde patrijzenpopulaties dan dat ze die bevordert. Meer bepaald zijn er risico's op hybridisatie tussen ondersoorten en kunnen lokale adaptaties verdwijnen in de wilde populatie, wordt de oorzaak van de achteruitgang van de wilde populatie (doorgaans lage leefgebiedkwaliteit) niet weggenomen, is de overleving van de uitgezette individuen vaak laag en is er risico op de infectie van de wilde populatie met ziekten en parasieten die de uitgezette vogels van gekweekte oorsprong vaak met zich mee dragen.

Illegale uitzettingen vertroebelen daarnaast ook het helder zicht op de populatie en op andere aspecten die daaruit worden afgeleid zoals inschatting van bejaagbaarheid, evaluatie van ingezette biotoopverbeterende maatregelen en hun effect op de populatie.

4. DOELSTELLINGEN EN STRATEGIEËN

4.1. INLEIDING

Akkervogels zijn in sterke mate gebonden aan het landbouwlandschap. De uitdagingen om de achteruitgang van populaties akkervogels, in de brede betekenis van deze soortengroep, te stoppen en te herstellen dienen dan ook verwezenlijkt in het landbouwgebied en vooral ondersteund via het landbouwbeleid, waar vergroeningsdoelen in beide pijlers zijn opgenomen. Een soortenbeschermingsprogramma is een instrument vanuit het natuurbeleid dat dit landbouwbeleid noch rechtstreeks noch integraal kan aansturen of wijzigen. Wel biedt het de context om voor specifiek bedreigde akkervogelsoorten in specifiek bepaalde kansrijke gebieden de inzet van speciaal daartoe ontwikkelde instrumenten te concentreren en ecologisch te omkaderen.

De impact van dit SBP zal daarnaast groter zijn naarmate er meer wisselwerking is tussen het generieke landbouwbeleid en respectievelijk natuurbeleid en deze elkaar meer gaan versterken. Dergelijke wisselwerking is uiteraard ook positief voor de brede soortengroep aan akkervogels in het Vlaamse landbouwareaal, maar dergelijke brede benadering behoort niet tot de focus van dit SBP.

Dit SBP beoogt dus de katalysator te zijn voor het doelgerichter en efficiënter inzetten van instrumenten uit het landbouw-, plattelands- en natuurbeleid in functie van bedreigde akkervogelsoorten door het beter afstemmen van complementaire en versterkende instrumenten en maatregelen uit deze verschillende beleidsachtergronden. Door vanuit het SBP in te zetten op het versterken van de focus op een selectie van de meest geschikte gebieden, beoogt het SBP minstens in deze gebieden een betekenisvolle groei van deze populaties akkervogels te realiseren.

4.2. STRATEGISCHE DOELSTELLINGEN

De algemene doelstelling van soortenbeschermingsprogramma's is volgens artikel 24 van het Soortenbesluit om een gunstige staat van instandhouding te bereiken van de soort of soorten waarvoor het SBP wordt opgesteld, in voorkomend geval op grond van de in dat verband vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen.

Het soortenbeschermingsprogramma akkervogels heeft met andere woorden tot algemeen doel een populatie akkervogels in Vlaanderen te ontwikkelen die voldoet aan het criterium 'gunstige regionale staat van instandhouding'. Gezien er veel soorten als akkervogel kunnen beschouwd worden, werd om deze doelstelling concreet te maken, gekozen voor een beperkt aantal paraplu-soorten met hoge affiniteit voor het akkerlandschap, de paraplu-soorten. De belangrijkste noden van deze paraplu-soorten worden verondersteld die van de andere soorten akkervogels te omvatten. Gezien voor de paraplu-soorten van dit SBP geen Gewestelijke Instandhoudingsdoelstellingen (G-IHD) opgemaakt zijn, is het ook niet mogelijk de doelen te formuleren uitgaande hiervan. Doelen worden dus in dit SBP verder geconcretiseerd.

4.2.1. STOPPEN VAN DE ACHTERUITGANG VAN DE POPULATIES AKKERVogELS IN VLAANDEREN

Door de brede focus van deze strategische doelstelling is pijler 1 van het GLB de uitgesproken drager van de nodige maatregelen om deze doelstelling te bewerkstelligen. Deze doelstelling sluit aan bij de specifieke doelstelling binnen het Europese POST-2020 CAP rond biodiversiteit en spoort samen met de conclusie van de Europese Raad, in het kader van de voorbereiding van het post-2020 globaal biodiversiteitskader, om het aspect biodiversiteit te integreren in alle Europese en nationale beleidsstromen, onder andere landbouw. Het is daarom aanbevolen dat bij het uitwerken van de instrumenten onder pijler 1 ook een vorm van biodiversiteitstoets gebeurt zodat opportuniteiten op win-win situaties maximaal worden benut en maatregelen met een hoog risico op ecologische val tijdig worden gedetecteerd.

Daarnaast wordt voor deze doelstelling gesteund op de passieve bescherming van de permanente ecologische infrastructuur (KLE) via het Natuurdecreet en op het correct beheer van de aanwezige kleine landschapselementen (bermen, houtkanten, ...) zodat die hun functionele rol voor akkervogels kunnen vervullen.

In het streven naar de instandhouding en herstel van de populaties akkervogels dient in eerste instantie de verdere afname van de broedpopulatie gestopt. Actueel vertonen veldleeuwerik, patrijs en grauwe gors nog steeds een verdere afname terwijl de trend voor de geelgors het voorbije decennium lijkt gestabiliseerd, althans in sommige delen van Vlaanderen (zie eerder §2.2). Het streven naar een stand-still van de populatie dient daarom niet enkel gezien in absolute aantallen broedparen maar ook als het behoud van de broedarealen in Vlaanderen.

4.2.2. ONTWIKKELEN VAN BRONPOPULATIES VAN AKKERVogELS

Om deze strategische doelstelling concreet te maken, werden in het achtergrondrapport (§ 6.2.2) richtgetallen voor duurzame populaties en bronpopulaties van de parapluoorten en de grauwe gors ingeschat. Daarnaast werd nagegaan welke broeddensiteiten van deze soorten als representatief gezien kunnen worden voor een bronpopulatie in een landbouwgebied met hoge leefgebiedkwaliteit. Onderstaande tabel vat deze richtgetallen samen.

Soort	Minimum aantal reproducerende vrouwtjes in een kernpopulatie	Streefdoel broedparen per 100 ha
Geelgors	50	12,5
Veldleeuwerik	50	15
Grauwe gors	50	10
Patrijs	20	4

Hieruit volgt dat gebieden waar gestreefd wordt naar een hoge leefgebiedkwaliteit, waarbinnen zich een duurzame en robuuste populatie kan ontwikkelen, minstens 400 à 500 ha groot moeten zijn.

4.2.3. AFGESTEMDE EN GEBIEDSGERICHTE INZET VAN HET INSTRUMENTARIUM

Enkel voor grauwe gors is de actuele verspreiding van de broedpopulatie voldoende beperkt om van hieruit een gebiedsgerichte focus voor maatregelen te kunnen leggen. De parapluoorten komen nog ruimer verspreid voor in Vlaanderen, zij het soms in relatief lage dichtheden.

Onder §4.2.2 werd een doelstelling geformuleerd om te streven naar de ontwikkeling en de instandhouding van bronpopulaties. Gezien het van belang is om bepaalde dekkingspercentages aan maatregelen te bereiken in een welbepaald deelgebied, vooraleer kan verwacht worden dat er een significant positief effect op te tekenen valt, is het aangewezen om niet overal tegelijk acties op te starten maar weloverwogen deelgebieden aan te snijden om de werking en de inzet van instrumenten op te focussen.

Sommige kansrijke gebieden bevatten een betere leefgebiedkwaliteit en grotere populaties dan andere. Vanuit de optiek om zo snel mogelijk zoveel mogelijk bronpopulaties te ontwikkelen, die dan later het verdere herstel van de naburige populaties kunnen ondersteunen, is het logisch om eerst te starten waar de distance-to-target het kleinst is. Dit zijn de kansrijke gebieden met een nog relatief hoge landschappelijke waarde en waar de dichtheden van de paraplusoorten relatief genomen het hoogst zijn. In deze gebieden kan verwacht worden dat maatregelen en instrumenten zich het efficiëntst zullen vertalen in een stijging van de populatie.

Het spreekt voor zich dat ook de gebiedsgerichte focus van de verschillende instrumenten op elkaar afgestemd wordt. Gezien ieder instrument an sich voor- en nadelen heeft en verschillende instrumenten elkaar kunnen versterken, wordt ook de inzet van de verschillende instrumenten in de geactiveerde kansrijke gebieden op elkaar afgestemd.

Als strategische doelstelling wordt dus vooropgesteld dat a priori in de meest kansrijke gebieden gestreefd wordt naar bronpopulaties via een afgestemde en gebiedsgerichte focus van de verschillende instrumenten. De werkwijze hiervoor wordt verder uitgewerkt onder §4.3 Operationele doelstellingen.

4.2.4. SAMENWERKING MET DE LANDBOUWSECTOR

Een belangrijke, zonet de belangrijkste succesfactor voor het welslagen van het SBP is het kunnen betrekken en kunnen engageren van landbouwers. De realisatie van het SBP staat of valt immers met de bereidheid van een grote groep landbouwers om op hun terreinen akkervogelvriendelijke maatregelen te nemen. Het is dan ook belangrijk om deze doelgroep goed te informeren en hen ook goed te betrekken bij de implementatie van het beleid rond akkervogels.

4.3. OPERATIONELE DOELSTELLINGEN

4.3.1. ACTUALISATIE VAN DE AFBAKENING VAN DE FOCUSGEBIEDEN EN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED ALS BASIS VOOR EEN GEBIEDSGERICHTE, GECOÖRDINEERDE EN KENNISGEDREVEN AANPAK

Actualisatie van het focusgebied

Het focusgebied voor akkervogels in Vlaanderen is een ruimtelijke afbakening van voor akkervogels kansrijke gebieden in Vlaanderen. Het gaat om gebieden met een geschikte landschappelijke kwaliteit waar nog een akkervogelgemeenschap aanwezig is. Het focusgebied omvat zowel topgebieden (hoge dichtheden, veel typische akkervogels aanwezig) als deelgebieden met een verarmde akkervogelgemeenschap (lagere dichtheden, minder typische soorten) waar herstel weliswaar nog mogelijk wordt geacht mits voldoende inspanningen. Ieder deelgebied werd gescoord op basis van een aantal parameters zodat een onderlinge weging tussen de gebieden mogelijk is.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) heeft in 2009 op basis van de toen recentste beschikbare broedvogelgegevens focusgebieden voor de inzet van beheerovereenkomsten voor akkervogels voorgesteld. In 2014 werden deze gebieden voor akkervogels geüpdatet. Het is aangewezen dat de afbakening van het focusgebied voor akkervogels in Vlaanderen wordt geactualiseerd gezien ook de meest recente afbakening nog in belangrijke mate steunt op het veldwerk van de vorige broedvogelatlas (2000-2002).

Een knelpunt om dit op korte termijn te kunnen realiseren, is dat er momenteel geen recentere gestandaardiseerde verzamelde en gebiedsdekkende informatie beschikbaar is over het precieze voorkomen van akkervogels in Vlaanderen. Het is qua timing te verwachten dat de algemene actualisatie pas op het einde van de looptijd van dit SBP kan gemaakt worden, afgestemd op de timing van de nieuwe broedvogelatlas. Deze actualisatie kan daarbij ook parallel verlopen aan de eerste voorbereidingen van een volgende GLB-programmaperiode. Deze actualisatie neemt de aanbevelingen, zoals geformuleerd in §6.3.1 van het achtergrondrapport, ter harte.

Snelle herbevestiging van de meest kansrijke zones als prioritaire deelgebieden van het focusgebied

Dit SBP wil bewust de focus leggen op herstel en betekenisvolle groei van populaties van doelsoorten in de meest kansrijke gebieden, verder vermeld als de prioritaire deelgebieden van het focusgebied. Op heel korte termijn dringt zich daarvoor een pragmatische actualisatie/verificatie van de huidige, als meest kansrijk beschouwde deelgebieden van het focusgebied op, die dan ook de focus kan bieden voor de implementatie van dit SBP. Deze actualisatie kan gebeuren op basis van bestaande afbakeningen, beschikbare datasets en recente monitorgegevens, GIS-analyses, expertbeoordelingen en waar nodig terreincontroles.

Op de prioritaire deelgebieden van het focusgebied zal het SBP focussen voor de uitrol van een gebiedsgerichte en gecoördineerde werking, zoals beschreven in §6.3.1.3 van het achtergrondrapport, ten einde er een voldoende hoge maatregelendichtheid te realiseren (zie hieronder §4.3.2).

4.3.2. REALISEREN VAN EEN VOLDOENDE HOGE MAATREGELENDICHTHEID IN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED

Na te streven maatregelendichtheid

Een belangrijke voorwaarde voor het behoud en ontwikkelen van duurzame akkervogelpopulaties is het voorzien van voldoende geschikt leefgebied voor de akkervogelsoorten. Dit kan door op landschappelijk niveau de geschikte gebieden te vrijwaren en te optimaliseren. Het beleid dient erop gericht te zijn maatregelen te stimuleren die gunstig zijn voor de akkervogels en ongunstige/storende factoren tegen te gaan. Om tot populatieherstel van de brede akkervogelgemeenschap in het focusgebied te komen, is het noodzakelijk dat een voldoende hoog aandeel ecologische infrastructuur (zowel tijdelijke akkervogelvriendelijke maatregelen als kleine landschapselementen) wordt gerealiseerd.

Onderzoek wijst uit dat veranderingen op populatieniveau pas optreden als er in het landbouwlandschap een minimaal areaal aan voor akkervogels relevante elementen aanwezig is. In internationale literatuur wordt voor het stopzetten van de achteruitgang van akkervogels gesteld dat minstens 5 % van de oppervlakte van een landbouwgebied uit 'akkervogelvriendelijk' terrein moet bestaan. Slechts vanaf 7-8 à 10 % akkervogelvriendelijk terrein treedt ook daadwerkelijk een belangrijk herstel op. Onder de 5 % gaat de achteruitgang verder. Op beleidsniveau stelt de Farm to Fork strategie, die de Europese Commissie naar aanleiding van de Green Deal in 2020 naar buiten bracht, een streefcijfer van 10% niet-productief areaal in functie van biodiversiteit voorop om de biodiversiteitscrisis op het platteland te stoppen.

Gelet op het streven naar de ontwikkeling van bronpopulaties wordt in de prioritaire deelgebieden gestreefd naar een areaal van minstens 7 tot 10% aan performante akkervogelvriendelijke infrastructuur (niet-productieve beheermaatregelen + permanente ecologische structuren). Daarbij wordt voldoende evenwicht nagestreefd tussen permanente en tijdelijke structuren en tussen maatregelen die dekking, voedsel (zomer/winter) en broedbiotoop bieden voor de verschillende soorten.

Equivalenten

Er kan aangenomen worden dat niet alle maatregelen even sterk bijdragen tot de beoogde (ecologische) doelstelling. Zo is het aannemelijk dat bepaalde (semi-)productieve maatregelen met ecologische meerwaarde (bv extensieve luzerne, mengteelt, strokenlandbouw, ...) in vergelijking met bepaalde andere gerichte akkervogelvriendelijke maatregelen (faunavoedselgewas, vogelakkers, ...) een lagere ecologische output met zich meebrengen.

Evenwel ligt de instapdrempel voor (semi-)productieve maatregelen lager zodat ze door een inzet op grotere schaal toch netto meer zouden kunnen bijdragen. Het toekennen van verschillende gewichten aan de verschillende akkervogelvriendelijke maatregelen, naargelang het ecologisch rendement, is daarom een waardevolle te verkennen piste.

4.3.3. OPTIMALISATIE VAN DE INZET VAN HET INSTRUMENTARIUM

Optimalisatie van de instrumenten en maatregelen

Onder hoofdstuk 4 van het achtergrondrapport werden de verschillende instrumenten besproken waarbij aandachtspunten voor een efficiëntere en effectievere inzet werden vermeld. Voor een aantal concrete maatregelen werden eveneens verbeterpunten

gedetecteerd tijdens de besprekingen op de technische werkgroep, al dan niet in detail doorvertaald in hoofdstuk 5 van het achtergrondrapport. Deze aandachtspunten worden hier niet meer herhaald, wat niet betekent dat het niet belangrijk is om ermee aan de slag te gaan.

Optimalisatie door afgestemde en gebiedsgerichte inzet

Onder § 4.3.1 en § 4.3.2 wordt een afgestemde en gebiedsgerichte inzet van het instrumentarium gemotiveerd om de efficiëntie en resultaatgerichtheid van genomen maatregelen te verhogen. Gezien het initiatief van de verschillende instrumenten zich bij verschillende instanties bevindt, is op Vlaams niveau een coördinatie noodzakelijk om de focus van de verschillende instrumenten op elkaar af te stemmen en gezamenlijk de ruimtelijke prioriteiten te bepalen.

Daarnaast wordt per (cluster van) prioritaire deelgebieden een gebiedscoördinatie aangeduid die instaat voor de concrete coördinatie van de inzet van de instrumenten en maatregelen, en hun onderlinge afstemming, in een bepaald gebied. De opmaak van een gedragen (beknopte) gebiedsvisie (zie § 6.2.3 van het achtergrondrapport) is nuttig om deze werking naar te richten.

Projecten in functie van optimalisatie van maatregelen en instrumenten

Naast de klassieke inzet van de bestaande maatregelen en instrumenten is het zinvol om via het SBP de mogelijkheid te bieden om te experimenteren. Dit kan zowel betrekking hebben op het uittesten van innovatieve maatregelen of teeltwijzen en de wetenschappelijke opvolging daarvan (op ecologisch, eventueel ook op landbouwkundig vlak).

Anderzijds kan het ook betrekking hebben op nieuwe samenwerkingsformules om in een projectgebied een bepaalde inspanningsverbintenis te realiseren. In gebieden waar er een sterke bereidheid leeft om akkervogelvriendelijke maatregelen te treffen, maar die buiten de prioritaire deelgebieden vallen, kan zo via een gecoördineerde projectwerking toch actie op grotere schaal worden ondernomen.

Procedureel kunnen hoger genoemde zaken worden in gang gezet en financieel ondersteund via een projectoproep vanuit de doelstelling dat bijgedragen moet worden aan een betere kennis van en een betere toestand voor akkervogels. Hierbij kan een (onafhankelijke) expertenjury een keuze maken tussen de verschillende kandidaat-projecten.

Opnieuw ligt de focus vanuit het SBP hiervoor in eerste instantie op de prioritaire deelgebieden van het focusgebied. Dit neemt niet weg dat, wanneer soortgelijke initiatieven via andere financieringskanalen worden ondernomen vanuit de SBP-coördinatie advies en expertise kan worden verleend.

Onderzoek en monitoring in functie van evaluatie en permanente optimalisatie

Onderzoek en monitoring zijn een wezenlijk onderdeel van de voortgangscntrole en bieden input voor een permanente evaluatie en optimalisatie van het instrumentarium. Gezien het succes van een maatregel vaak neerkomt op 'de juiste maatregel op de juiste plaats' is een gebiedsgerichte opvolging noodzakelijk (de coördinatie van de macro-beheermonitoring voor de prioritaire deelgebieden en de steekproefsgewijze micro-

monitoring is voorzien in het takenpakket van de gebiedscoördinatie). Generieke vuistregels bestaan en zijn zinvol, maar de grote variatie tussen de deelgebieden, op vlak van landschap, bodem, landbouwbedrijfstype, ... zorgt ervoor dat gebiedskennis vaak een belangrijke component is die tot het succes van een maatregel zal bijdragen.

Het effect van de output (maatregelen) dient gemeten via de outcome (aantal broedparen). Daarbij is het ook steeds aangewezen om een zicht te hebben op de startpopulatie, bij (of vóór) de start van de actie. De MAS-methode (Meetnet Agrarische Soorten) wordt hierbij naar voor geschoven als uitgangspunt; indien er voor bepaalde soorten alternatieve, betere methodes beschikbaar zijn, kunnen deze worden overwogen.

5. ACTIEPROGRAMMA

De doelstellingen en strategieën van dit soortenbeschermingsprogramma werden in het vorige hoofdstuk beschreven en worden in dit hoofdstuk vertaald naar een concreet actieprogramma. Dat gebeurt mede op basis van hoofdstuk 3 'SWOT-analyse', hoofdstuk 4 'Instrumenten' en Hoofdstuk 5 'Maatregelen' uit het achtergrondrapport.

Hieronder volgt een beschrijving van elke actie/maatregel. Acties worden hierbij thematisch gegroepeerd (bijvoorbeeld beheermaatregelen, communicatie, monitoring, ...).

Onder iedere actie wordt een indicatie gegeven van te betrekken actoren. De precieze invulling van de rol kan daarbij van actie tot actie verschillend zijn: het mee uitwerken van het kader waarbinnen de concrete acties tot stand komen, daarbij input te leveren, het faciliteren en stimuleren van de actie bij de eigen achterban of bij andere organisaties, zelf instaan voor de uitvoering van een deel van de actie, ... De precieze invulling van de rollen zullen daardoor doorgaans pas helder worden wanneer de acties concreet vorm krijgen bij de uitvoering van het SBP. In de overzichtstabel op het einde van dit hoofdstuk wordt een indicatie gegeven van welke instanties meest geschikt lijken om de actie te trekken (verantwoordelijke).

Per actie wordt tevens een prioriteit aangegeven, wordt nagegaan welke instrumenten eventueel gepast zijn om deze actie vorm te geven en wordt een budgettaire raming gemaakt.

5.1. ACTIECLUSTER 1: ACTUALISATIE FOCUSGEBIEDEN EN PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN

ACTIE 1.1 ACTUALISATIE VAN HET FOCUSGEBIED

Conform de operationele doelstelling onder §4.3.1 wordt de afbakening van het focusgebied geactualiseerd zodra de gebiedsdekkende inventarisatie voor de broedvogelatlas is afgerond. Deze kaart quoteert de verschillende deelgebieden op basis van aanwezigheid van akkervogels (dichtheden en soortenspectrum) en potentie (betrekken van bijkomende ecologische en landschappelijke parameters).

Naast deze kaart worden tevens afzonderlijke kaarten gemaakt voor de verschillende parapluoorten en de grauwe gors (eventueel aanvullend ook voor andere akkervogelsoorten). Op deze manier kunnen instrumenten en maatregelen zoveel mogelijk op maat van het specifieke akkervogelgebied worden ingezet op basis van het relatief belang (of relatieve distance-to-target) voor de aanwezige soorten.

Actoren: VLM, INBO, ANB, vertegenwoordigers van expertencomité (zie Actie 7.3)

Prioriteit: Hoog. Gezien voor de actualisatie van het focusgebied een gebiedsdekkende inventarisatie nodig is, zal deze update pas kunnen gebeuren als het veldwerk voor de nieuwe broedvogelatlas is voltooid.

Instrumenten: /

Raming benodigd budget voor 5 jaar: analyse te integreren binnen reguliere werking INBO

ACTIE 1.2 AFBAKENING VAN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED

Gezien de actualisatie van het focusgebied pas mogelijk is als het veldwerk voor de broedvogelatlas is voltooid, zal in een eerste fase moeten verder gewerkt worden op basis van de huidige afbakening van het focusgebied. Op basis van de relatieve scores van de verschillende deelgebieden van de huidige afbakening van het focusgebied worden cf. §4.3.1 en de analyse uit §6.3.1.2 van het achtergrondrapport de 25.000 à 30.000 ha best scorende deelgebieden geselecteerd als prioritaire deelgebieden.

Om te vermijden dat hierdoor deelgebieden geactiveerd worden/blijven waar de situatie op het terrein ondertussen sterk is gewijzigd (kansrijkdom sterk is gedaald), is het aanbevolen om deze selectie aan best scorende deelgebieden te valideren op basis van beschikbare data, recente monitorgegevens, GIS-analyses, expertbeoordelingen en -waar nodig- terreincontroles.

Actoren: ANB, VLM, INBO, Departement Landbouw & Visserij, in samenwerking met het 'Overlegplatform akkervogels' (Actie 7.2) en expertencomité (Actie 7.3).

Prioriteit: Zeer hoog

Instrumenten: /

Raming benodigd budget voor 5 jaar: te integreren binnen reguliere werking INBO

5.2. ACTIECLUSTER 2: AANPASSEN BEHEERINSTRUMENTARIUM

ACTIE 2.1 DIVERSIFIËREN EN VERBETEREN VAN GLB-MAATREGELLEN TEN GUNSTE VAN AKKERVogELS.

Tijdens de opmaak van het SBP akkervogels werd vastgesteld dat de effectiviteit en de efficiëntie van het ingezette instrumentarium nog gevoelig kan worden verhoogd. Een technische werkgroep evalueerde, parallel aan de opmaak van het achtergrondrapport, het bestaande maatregelenpakket dat ten gunste van akkervogels kan worden ingezet. Optimalisatievoorstellen werden als advies aan VLM en het Departement Landbouw en Visserij overgemaakt met het oog op doorwerking in de maatregelen die binnen het nieuwe GLB-instrumentarium in Vlaanderen worden voorbereid.

Voorstellen van in deze GLB-context uitgewerkte akkervogelmaatregelen (en bijhorende lastenboeken) worden voor advies teruggekoppeld met het INBO, die zich hiervoor kan laten bijstaan door een technische akkervogel-expertenwerkgroep (het expertencomité cf. Actie 7.3). Daarbij wordt nagegaan of de uitgewerkte maatregelen met de gestelde voorwaarden (gerelateerd aan de lastenboeken) voldoende kunnen verzekeren dat de maatregelen voldoende performant zullen zijn en of het totaalpakket aan voorgestelde maatregelen voldoende kan inspelen op alle behoeftes van akkervogels.

Actoren: VLM, Departement Landbouw & Visserij, INBO, ILVO, ANB, landbouwsector, natuursector, jachtsector, regionale landschappen, agrobeheergroepen, Eco², Wildbeheereenheden, Aanspreekpunt Privaat Beheer, Werkgroep Grauwe Gors, expertencomité, ...

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: nvt

Raming benodigd budget voor 5 jaar: reguliere werkingsmiddelen

ACTIE 2.2 VERANKERING VAN HET INSTRUMENTARIUM IN HET NIEUWE GLB.

Gelijklopend aan Actie 2.1 zal ook een beslissingstraject worden doorlopen hoe de verschillende maatregelen verankerd zullen worden binnen enerzijds pijler 1 en anderzijds pijler 2 van het nieuwe GLB. Sommige maatregelen worden daarbij als BO 'in de markt gezet'. Andere maatregelen sluiten beter aan bij het concept van ecoregelingen of versterkte conditionaliteit onder pijler 1 van het GLB en kunnen zo bijdragen aan de versterking van de generieke basis-natuurkwaliteit in landbouwgebieden. Ook kunnen voor bepaalde maatregelen verschillende varianten worden uitgewerkt, waarbij een variant die een hogere kost impliceert voor de landbouwer ingeschakeld wordt in pijler 2 (als BO) en een variant die bijvoorbeeld nog een zeker landbouwkundig rendement kan opleveren deel uitmaakt van pijler 1 (ecoregelingen).

Gelijklopend met Actie 2.1 kan tegelijk ook voor deze aspecten het advies ingewonnen worden van het INBO, die daarbij het expertencomité (zie Actie 7.3) kan betrekken.

Actoren: Departement Landbouw & Visserij, ANB, VLM, landbouwsector, HVV, natuursector, expertencomité, APB, INBO, ILVO

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: nvt

Raming benodigd budget voor 5 jaar: reguliere werkingsmiddelen

*ACTIE 2.3. UITWERKEN VAN EEN PLAN VAN AANPAK VOOR EEN PROJECTOPROEP ROND
AKKEROGELPROJECTEN*

Met dit SBP is het de bedoeling om, naast de gerichte en gecoördineerde inzet van de bestaande instrumenten, ook ruimte te bieden voor aanvullende projecten en innovatieve maatregelen zoals geduid in §4.3.3. Daarbij kunnen daarbij 2 verschillende types projecten worden onderscheiden:

- Uittesten van experimentele, nieuwe maatregelen in de prioritaire deelgebieden.
- Projecten buiten prioritaire deelgebieden waarbij samenwerkingsverbanden een bepaalde inspanningsverbintenis ten behoeve van een beter akkervogelgebied beogen te realiseren.

Via projecten die zich focussen op experimentele, nieuwe maatregelen kunnen nieuwe gewassen of teeltwijzen worden onderzocht op hun potentie voor akkervogels. Om conclusies te kunnen trekken naar de meerwaarde van dergelijke maatregelen is uiteraard een goede opvolging essentieel. Het moet immers de bedoeling zijn dat de inzichten die deze projecten opleveren een insteek kunnen bieden voor de aanpak in een volgende programmaperiode.

Projecten die worden geïnitieerd door samenwerkingsverbanden verkennen als het ware een alternatieve aanpak om buiten de prioritaire deelgebieden lokaal draagvlak op een gecoördineerde wijze te laten resulteren in een effectieve meerwaarde voor akkervogels op het terrein.

Monitoring van de resultaten dient deel uit te maken van de projecten.

Uitgangspunt is dat iedereen dergelijk projectvoorstel kan indienen. Dat kan volgens een vooraf bepaald protocol met jurering.

Idealiter wordt in functie van efficiëntie een synergie gezocht met bestaande projectoproepen zoals de Projectoproep Soorten (PSS) of de Projectoproep Landbouw & Natuur.

Actoren: voor wat betreft het op punt stellen van het concept 'projectoproep': minimaal ANB, VLM, Departement Landbouw & Visserij, INBO, jachtfonds, expertencomité.

Prioriteit: Middel

Instrumenten: Afstemming zoeken met bestaande projectoproepen.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: Het uitwerken van de plan van aanpak kan gebeuren binnen de reguliere werking.

ACTIE 2.4 UITBREIDEN VAN STIMULANSEN VOOR AKKEROGELVRIENDELIJKE TEELTEN EN TEELTWIJZEN

Deze actie vloeit voort uit de vaststelling dat soms zeer goede maatregelen (via BO's) worden genomen die niet geheel kunnen renderen omdat ze ingebed zijn in een (landbouw)matrix die functioneert als een ecologische val of die weinig of niets bijdraagt aan het realiseren van een zekere biodiversiteit.

Om hieraan tegemoet te komen wordt een vorm van positieve teeltdiscriminatie overwogen waarbij landbouwers gestimuleerd worden om te kiezen voor bepaalde teelten en teelttechnieken. Dergelijk initiatief sluit aan op de LV-agromilieumaatregelen, waar nu reeds een aantal teelten en teelttechnieken worden ondersteund door het Departement Landbouw en Visserij. Dit gamma zou ondermeer via de ecoregelingen kunnen worden uitgebreid met nog meer akkervogelvriendelijke teelten en teeltwijzen (zoals momenteel voorzien en in 2021 ook geïnitieerd als 'pre-ecoregelingen'.

Niet limitatief kan hierbij gedacht worden aan ondersteuning van de teelt van zomergranen, mengteelten, vlinderbloemigen (met faunavriendelijke maaischema) en dergelijke. Dit instrument dient dan bij voorkeur gepromoot in de prioritairere deelgebieden van het focusgebied, waar het de efficiëntie van andere maatregelen zal ondersteunen. Een meer generiek werkende inzet kan ook overwogen worden om op die manier samen met andere 1ste pijler en PDPO-maatregelen het stand-still principe te bewerkstelligen waarvan sprake in §4.2.1.

Actoren: ANB, VLM, Departement Landbouw & Visserij, landbouwsector, natuursector, jachtsector, regionale landschappen, Eco², Aanspreekpunt Privaat Beheer, WGG, expertencomité, ...

Prioriteit: Middel

Instrumenten: LV-Agromilieuklimaatmaatregelen (of analoog instrument onder nieuwe GLB), ecoregelingen, niet-productieve investeringen, ...

Raming benodigd budget voor 5 jaar: reguliere werkingsmiddelen

ACTIE 2.5 ONTWIKKELING VAN EEN PILOOTWERKING ROND AKKERVOGELBEDRIJFSPLANNEN

Via een 'akkervogelbedrijfsplan' kan een landbouwer die bewust kiest om zijn bedrijf bij te sturen in de richting van akkervogelvriendelijke landbouw genieten van een specifieke ondersteuning en coaching zodat hij/zij niet enkel de nodige ecologische kennis verwerft maar ook begeleid en ondersteund wordt bij de integratie van akkervogelvriendelijke maatregelen (via de verschillende beschikbare en nog te ontwikkelen instrumenten) in zijn/haar teeltplan en bedrijfsmodel.

Een akkervogelbedrijfsplan bestaat nog niet op dit moment maar kan een belangrijke meerwaarde bieden gezien op deze manier maatregelen niet op perceelsniveau maar op bedrijfsniveau kunnen worden uitgerold en zo een veel grotere oppervlakte akkervogelvriendelijk terrein kunnen realiseren. Voor deelname aan dergelijk instrument wordt een doelgroep beoogd die al ervaring heeft in deelname aan soortgerichte beheerovereenkomsten en interactief wil meewerken aan een hoger ambitieniveau.

Deze actie beoogt specifiek de mogelijkheden te verkennen om het instrument akkervogelbedrijfsplan te ontwikkelen. Bij voorkeur wordt hier zo snel mogelijk een pilootwerking rond gestart zodat, eens het instrument/kader er is, het zou kunnen geïmplementeerd worden als instrument en mee ondersteund vanuit de gebiedscoördinatie.

Actoren: Inagro, ILVO, INBO, KRATOS, ANB, gespecialiseerde consultants, Eco², Regionale landschappen, VLM, akkervogelexperten, gebiedscoördinatie.

Prioriteit: Middel.

Instrumenten: n.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: reguliere werking

ACTIE 2.6 ONDERZOEK NAAR DE MOGELIJKHEDEN VOOR EEN AANGEPAST STATUUT VOOR (SEMI)PERMANENTE ECOLOGISCHE STRUCTUREN IN HET LANDBOUWGEBIED

In SBP's blijkt vaak de noodzaak om maatregelen te nemen in het landbouwgebied, onder de vorm van permanente ecologische infrastructuur (hagen, houtkanten, struwelen, ...), naast maatregelen met een tijdelijk karakter, zoals deze via beheerovereenkomsten. Dit in het kader van het verbinden van populaties van soorten die door intensief

landbouwgebied van elkaar gescheiden zijn. Soms worden permanente ecologische structuren in het landbouwgebied ook vooropgesteld ten behoeve van soorten waarvoor het landbouwgebied zélf het leefgebied vormt, zoals onder andere voor akkervogels het geval is.

Heel wat landbouwers zijn terughoudend om op hun gronden permanente ecologische structuren te voorzien en zo bij te dragen tot een hogere natuurkwaliteit in het landbouwgebied en/of tot een verbeterde connectiviteit tussen natuurgebieden. Deze terughoudendheid vloeit voort vanuit het beschermd statuut dat deze kleine landschapselementen genieten én de mogelijke beperkingen die – mede door de eigen vrijwillige bijdrage – dit, of de bereikte hogere natuurkwaliteit, met zich mee zou kunnen brengen ten aanzien van hun toekomstige bedrijfsvoering.

De landbouwsector geeft aan dat landbouwers meer zouden kunnen en willen bijdragen tot de realisatie van een hogere natuurkwaliteit en van de IHD in het landbouwgebied, als er garanties zijn dat eigen inspanningen niet tot bijkomende beperkingen leiden voor hun bedrijfsvoering en/of verstrengde vergunningsvoorwaarden voor hun toekomstige uitbating. Het huidige instrumentarium en juridisch kader rond de bescherming van kleine landschapselementen biedt hiertoe, naar hun inschatting of aanvoelen, te weinig soepelheid en onvoldoende rechtszekerheid.

Het centrale idee bestaat er uit om bijkomende ecologische structuren in het landbouwgebied een bepaald beschermd statuut te bieden dat minder stringent is dan de generieke natuurwetgeving en waarbij dit statuut de rechtszekerheid van de land- en tuinbouwers en de hoofdfunctie van het agrarisch gebied verzekert. De realisatie van ecologische infrastructuur met dergelijk statuut mag bijgevolg niet leiden tot verscherpte natuurdoelen of impact op de vergunningverlening. Dit betekent dus dat een evenwicht gezocht wordt tussen het niveau van noodzakelijk bescherming, opdat deze ecologische infrastructuur zijn functie kan vervullen ten behoeve van de (agrarische) biodiversiteit, en tegelijkertijd de economische uitbating van het agrarisch gebied niet hypothekeert wanneer bepaalde natuurwaarden gerealiseerd worden. Gezien de uitdagingen omtrent de noodzaak aan bijkomende ecologische infrastructuur in dit en andere SBP is het belangrijk dat hier op korte termijn de nodige initiatieven rond worden genomen om tot concrete beleidsvoorstellen en implementatie te komen.

Met deze actie wordt beoogd om vanuit deze insteek een oplossingsgericht project op te starten om te zoeken naar instrumenten en randvoorwaarden die voor de landbouwsector een duidelijker en meer aanvaardbaar kader bieden om maatregelen in de sfeer van (semi-)permanente ecologische infrastructuur ten behoeve van soorten/biodiversiteit in het landbouwgebied te nemen. Hiertoe wordt een inventaris en SWOT gemaakt van de bestaande instrumenten die kunnen worden ingezet in Vlaanderen, maar ook een benchmark-analyse van hoe met dit thema in de buurlanden wordt omgegaan. Op basis van deze analyse worden aanbevelingen geformuleerd voor een optimalere inzet van het bestaande instrumentarium en/of een kader voor nieuwe instrumenten.

Actoren: ANB, VLM, landbouwsector, natuursector, ...

Prioriteit: Middel

Instrumenten: n.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: Deze studie wordt geraamd op 150.000€. Deze thematiek is echter aan de orde voor heel wat verschillende (Europees te beschermen) soorten, zowel op het vlak van verbindingen (hazelmuis, grauwe klauwier, vloedmeesterpad, boomkikker, vleermuizen, ...) als op het vlak van leefgebied in het landbouwgebied zélf (grauwe kiekendief, akkervogels, kamsalamander, ...). Door de

breder achtergrond is het niet aangewezen om deze studie énkél vanuit het oogpunt van akkervogels op te maken c.q. met budget van het SBP akkervogels te financieren.

Budget voor deze studie wordt voorzien binnen de bestaande kredieten voor beleidsondersteunend onderzoek van het ANB.

5.3. ACTIECLUSTER 3: UITROLLEN VERNIEUWD INSTRUMENTARIUM TER BEHOUD EN ONTWIKKELING VAN LEEFGEBIED BINNEN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED

ACTIE 3.1 AANSTELLEN VAN GEBIEDSCOÖRDINATIE OP NIVEAU VAN DEELGEBIEDEN

Voor (ruimtelijk samenhangende clusters van) prioritaire deelgebieden wordt gebiedscoördinatie voorzien om de nodige dynamiek en draagvlak rond akkervogels te genereren en de uitrol van een ecologisch optimale implementatie van akkervogelvriendelijke instrumenten te coördineren. Daarbij worden landbouwers en vrijwilligers op een constructieve manier bijgestaan in respectievelijk de praktische uitvoering van maatregelen en het monitoren van resultaten.

Omwille van de uitgebreide taakstelling, verschillen in procesaanpak en finaliteit tussen het optimaliseren van tijdelijke maatregelen en het genereren van structurele maatregelen omvat de gebiedscoördinatie per (cluster van) prioritaire deelgebied(en) telkens verschillende profielen:

- een **Gebiedscoördinator** die instaat voor de algemene aansturing, communicatie en netwerking op het niveau van (een cluster van) prioritaire deelgebieden van het focusgebied.
- Een **Soortencoördinator** focust op het bereiken van het ecologisch rendement van tijdelijke maatregelen, die in de praktijk de voornaamste spil zullen zijn van de akkervogelvriendelijke inrichting van deelgebieden. En dit bij zowel de planning, aanleg en het beheer ervan.
- Een **Procescoördinator** richt zich op instrumenten die moeten leiden tot permanente akkervogelvriendelijke structuren en op processen die de bedrijfsgerichte akkervogelvriendelijke aanpak faciliteren.

In het achtergrondrapport wordt niet-limitatief het takenpakket per profiel verder beschreven onder §7.3.

Expertise over de ecologie van doelsoorten en het beheer van hun leefgebied zijn belangrijke inhoudelijke criteria voor het zoeken en aanstellen van een gebiedscoördinatie(team). Daarnaast vereist de aard van het takenpakket een affiniteit en openheid voor samenwerking met landbouwers en vrijwilligers en een respectvolle houding naar alle mogelijke stakeholders (landbouwers, jagers, landeigenaars, natuurorganisaties, overheden ...). Ervaring in draagvlakvorming, multi-actorenoverleg, projectwerking en kennis van de mogelijke inzetbare instrumenten is ook belangrijk.

De verschillende profielen die in het gebiedscoördinatie(team) worden gezocht, kunnen gecombineerd worden in éénzelfde persoon of over verschillende personen, wanneer de expertise voor de verschillende thema's niet of onvoldoende te combineren valt in eenzelfde persoon of wanneer het effectiever wordt geacht dit op te splitsen over meerdere partijen. In dat geval werkt zo'n tandem of consortium in onderlinge afstemming als een team en coherent aan de opgestelde gebiedsvisie.

Actoren: ANB

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: nvt

Raming benodigd budget voor 5 jaar: Voor het aanstellen van externe gebiedscoördinatie dient budget voorzien. Indien we uitgaan van een 5-tal op te volgen (clusters van)

prioritaire deelgebieden en een voltijdse tewerkstelling (1 VTE) voor de verschillende taken van de gebiedscoördinatie (rekening houdend met loonkosten en werkingsmiddelen, inclusief ecologische begeleiding en monitoring) zal ca. 50.000 euro per jaar een minimaal te voorzien bedrag zijn. Vijf clusters voor 5 jaar aan 50.000€/jaar brengt het totaal op 1.250.000€).

ACTIE 3.2 UITWERKEN GEBIEDSVISIE PER PRIORITAIR DEELGEBIED

Voor de prioritaire deelgebieden van het focusgebied wordt op niveau van het deelgebied (of cluster van deelgebieden, als deze op elkaar aansluiten en gelijkaardige karakteristieken hebben) een gebiedsplan of gebiedsvisie ontwikkeld en afgestemd met een brede groep stakeholders. De elementen die in dergelijk gebiedsplan of gebiedsvisie aan bod komen, worden in het achtergronddocument indicatief opgelijst onder §6.3.1.3.

Op het einde van de planperiode van dit SBP wordt de gebiedsvisie en het gebruik ervan geëvalueerd met het oog op de eventuele bijsturing. In die zin heeft de gebiedsvisie een dynamisch karakter. Op die manier kan steeds een antwoord gegeven worden op de vragen: waar staan we, wat dient nog gerealiseerd, wie neemt welke engagementen?

Actoren: gebiedscoördinatoren (cf. actie 3.1), ANB, VLM, Departement Landbouw & Visserij, landbouwsector, natuursector, jachtsector, regionale landschappen, agrobeheergroepen, Eco², Aanspreekpunt Privaat Beheer, INBO, expertencomité, ...

Prioriteit: Middel

Instrumenten: ...

Raming benodigd budget voor 5 jaar: de uitwerking van de gebiedsvisie wordt voorzien binnen het takenpakket van de gebiedscoördinatie(-teams) cf. Actie 3.1. Bijgevolg dienen hier geen extra middelen voor gereserveerd te worden.

ACTIE 3.3 GEBIEDSGERICHT INZETTEN VAN HET VERNIEUWD INSTRUMENTARIUM

Van zodra de geoptimaliseerde afbakening van gebieden (zie actiecluster 1) en het geoptimaliseerd instrumentarium (zie actiecluster 2) beschikbaar zijn, kunnen ze worden ingezet. Een synchrone start van de gebiedscoördinatie en de inzet (het onder contract brengen) van het geoptimaliseerd instrumentarium is belangrijk.

Om een te trage doorstart van de reguliere werking te vermijden wordt een eerste fase van implementatie reeds opgestart voorafgaand aan de actualisatie van het focusgebied (Actie 1.1), de selectie van de prioritaire deelgebieden (Actie 1.2), het aanwijzen van gebiedscoördinatie (zie actie 3.1) en het uitwerken van gebiedsvisies (actie 3.2). Hierbij gaan we er van uit dat gebieden met een hoge actuele populatie/potentie voldoende bekend zijn bij de bedrijfsplanners en aangestelde soortencoördinatoren, die daarvoor ook op lokale gebiedskenners beroep doen. Dergelijke werkwijze impliceert niet dat er navolgend geen structurele werking meer hoeft te worden opgestart in de betrokken deelgebieden. Bijzondere aandacht dient ook meteen uit te gaan naar de deelgebieden waar nog grauwe gors aanwezig is aangezien deze soort acuut uit Vlaanderen dreigt te verdwijnen.

Tenslotte is ook aandacht en voorzorg nodig bij het gegeven dat het focusgebied voor het SBP grauwe kiekendief in belangrijke mate overlapt met de betere akkervogelgebieden. Gezien de inhoudelijke en doelmatige overlap van de maatregelen (beheerovereenkomsten voor grauwe kiekendief hebben als doel om de stapelvoedselsituatie te verbeteren, waaronder naast muizen ook akkervogels horen) moet absoluut vermeden worden dat de

aansturing en advisering van terreinmaatregelen vanuit twee verschillende partijen gebeurt. Het is daarom aangewezen om beide doelstellingen (akkervogels en grauwe kiekendief) onder dezelfde gebiedscoördinatie samen te voegen en soortgericht terreinadvies te integreren. Het neemt evenwel niet weg dat voor andere ecologische taakstellingen rond de grauwe kiekendief (zoals prospectie en bescherming van kiekendievennesten of gericht onderzoek), waarvoor de potentiële interferentie minder weegt, wél afzonderlijke initiatieven worden opgestart.

Actoren: VLM, kerngroep per kernzone o.l.v. gebiedscoördinatie(-team), in samenwerking met lokale besturen, regionale landschappen, agrobeheergroepen, WGG, akkervogelexperten, ...

Prioriteit: Middel

Instrumenten: diverse instrumenten uit het GLB

Raming benodigd budget voor 5 jaar: Reguliere middelen voor diverse instrumenten onder het GLB (VLM, DL&V).

ACTIE 3.4 PROJECTOPROEP 'EXPERIMENTELE MAATREGELEN IN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN'

Deze actie betreft *niet de ontwikkeling* van het instrument en de procedure inzake de projectoproep (zie hiervoor Actie 2.3) maar het *effectief uitrollen van dit nieuwe instrument* in Vlaanderen.

De projectoproep richt zich op projecten waarin wordt geëxperimenteerd. Het experimenteren kan betrekking hebben op het uittesten van innovatieve maatregelen of teeltwijzen en omvat ook steeds de ecologische en landbouwkundige opvolging daarvan. Om de ecologische impact van dergelijke experimentele maatregelen voldoende te kunnen testen, worden deze projecten enkel voorzien binnen de prioritaire deelgebieden, waar de populatie akkervogels voldoende sterk is om een meetbaar resultaat van de maatregel te kunnen bekomen. Het spreekt voor zich dat voor deze projecten afstemming met de respectievelijke gebiedscoördinatie aangewezen is.

Actoren: iedereen kan een projectvoorstel indienen en/of betrokken partij zijn. Coördinatie door ANB in samenwerking met VLM en Departement Landbouw en Visserij, SBP-coördinatie en expertencomité. INBO en ILVO betrekken kan zinvol zijn in functie van ecologische en landbouwkundige opvolging.

Prioriteit: Middel

Instrumenten: Projectoproep Soorten, Projectoproep Landbouw & Natuur

Raming benodigd budget voor 5 jaar: ca. 300.000 euro. Vanaf jaar 2 wordt per jaar ca. 75.000 euro ter beschikking gesteld en worden 1 of 2 projecten toegewezen. Budget via SBP en via budget LEADER en/of demoprojecten in het kader van PDPO.

ACTIE 3.5 ONDERSTEUNING VAN AKKERVOGELPROJECTEN VIA SAMENWERKINGSVERBANDEN BUITEN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED

Deze actie betreft niet de ontwikkeling van het instrument en de procedure inzake de projectoproep (zie hiervoor Actie 2.3) maar het effectief uitrollen van dit nieuwe instrument in Vlaanderen.

Zoals geduid bij actie 2.3 richt deze actie zich op het ondersteunen van lokale initiatieven die vanuit een lokale dynamiek akkervogelpopulaties buiten de prioritaire deelgebieden (maar wel binnen een kansrijke zone) beogen te versterken.

Actoren: iedereen kan een projectvoorstel indienen en/of betrokken partij zijn. Coördinatie door ANB in samenwerking met VLM en Departement Landbouw en Visserij en expertencomité.

Prioriteit: Middel

Instrumenten: Projectoproep Soorten, Projectoproep Landbouw & Natuur

Raming benodigd budget voor 5 jaar: ca. 300.000 euro. Vanaf jaar 2 wordt per jaar ca. 75.000 euro ter beschikking gesteld en worden 1 of 2 projecten toegewezen. Budget via SBP (ondersteuning coördinatie), maximaal gebruikmakend van budget van bestaande instrumenten (die bv. ruimtelijk niet in het betreffende gebied inzetbaar zijn, maar i.h.k.v. projectwerking wél). Idealiter aangevuld met budget voor demoprojecten in het kader van PDPO, jachtfonds, LEADER, ...

5.4. ACTIECLUSTER 4. OPTIMALISATIE VAN DE OMKADERING VAN EN ADVISERING AAN LANDBOUWERS EN ANDERE BETROKKEN DOELGROEPEN

ACTIE 4.1 CONTINUE WISSELWERKING MET BETROKKEN EN GEËNGAGEERDE LANDBOUWERS

Een belangrijke succesfactor bij het betrekken en engageren van landbouwers is de communicatie met en begeleiding van deze doelgroep. Binnen deze actiecluster is het dan ook een algemeen streven om deze doelgroep goed te informeren en hen op uitvoeringsniveau te betrekken bij de implementatie van het beleid rond akkervogels.

In de prioritaire deelgebieden zal dit gebeuren via de gebiedscoördinatie, via de aangeduide soortencoördinatoren voor de uitrol van de tijdelijke maatregelen en de procescoördinatoren voor de permanente maatregelen (zie Actie 3.1). Buiten de prioritaire deelgebieden kan de interactie met landbouwers gebeuren via de projectorganisatie van de in het kader van Actie 3.5 opgestarte projecten.

De algemene coördinator van het SBP (zie Actie 7.1) zorgt samen met de regionaal uitbestede gebiedscoördinatie voor een coherente doelgerichte voorlichting van landbouwers en dit in samenwerking met (bedrijfsplanners van de) VLM, Departement Landbouw en Visserij, natuurverenigingen, akkervogelexperten, agrobeheergroepen, particuliere grondeigenaars, wildbeheereenheden, ... bijvoorbeeld via een aantal gerichte infosessies op niveau van (clusters van) deelgebieden. Het doel is hier te komen tot een goede en bijzondere samenwerking en onderlinge betrokkenheid tussen landbouwers, loonwerkers en natuurbeschermers.

Ook in samenwerking met het Departement Landbouw en Visserij kunnen akkervogels aan bod gebracht worden n.a.v. nieuwe instrumenten zoals ecoregelingen en niet-productieve investeringen bv. tijdens een reguliere voorlichtingsactiviteit (vergadering, demoproject, proefveldbezoek, ...). Zo bereik je meestal meer landbouwers dan met een activiteit die alleen maar over akkervogels gaat.

Actoren: ANB, VLM, Departement Landbouw & Visserij, landbouwsector, natuursector, jachtsector, regionale landschappen, agrobeheergroepen, Eco², Wildbeheereenheden, Aanspreekpunt Privaat Beheer, Werkgroep Grauwe Gors, INBO, expertencomité, ...

Prioriteit: Middel

Instrumenten: via pro-actieve aanpak in de prioritaire deelgebieden, via projectwerking in het kader van Actie 3.5 daarbuiten.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: reguliere werking aangevuld met specifiek budget dat reeds vervat zit binnen Actie 3.1, Actie 3.4 en Actie 3.5.

ACTIE 4.2 GERICHTE OPLEIDINGEN NAAR DOELGROEPEN

Momenteel bestaan er opleidings- en leertrajecten binnen de afzonderlijke organisaties die samenwerken met en advies geven aan landbouwers. Een op maat ontworpen opleidingstraject waar iedereen zich voor kan inschrijven, kan de kennis bij begeleiders – zowel vanuit de overheid, intermediaire organisaties als adviserende bureaus – verhogen, op een hoger of vergelijkbaar niveau brengen.

De uit te werken opleiding kan meer bevatten dan enkel de thematiek akkervogels en kan zich zelfs uitstrekken over het hele veld van de 'agro-ecologie'. Er kan, aansluitend bij actie

2.5, aan landbouwers ook een module worden aangeboden die hen helpt om het nemen van akkervogel- en natuurvriendelijke maatregelen optimaal te integreren binnen hun bedrijfsvoering of zelfs hun globale bedrijfsstrategie.

Deze opleidingen kunnen evenwel ook omgekeerd worden bekeken: bij veel natuurliefhebbers, wildbeheerders, ecologische adviesbureaus, intermediaire organisaties ... ontbreekt de nodige landbouwkundige en landbouweconomische achtergrondkennis. Door meer inzicht te verkrijgen in de realiteit van de landbouwsector kunnen opportuniteiten voor maatregelen sneller gedetecteerd worden en in onderling overleg met landbouwers concreet uitgewerkt.

Het is nuttig om deze opleidingen gebiedsgericht uit te werken zodat concreet bruikbare informatie wordt verstrekt op maat van de regio-specifieke kenmerken en behoeften. De reikwijdte van dergelijke opleidingen hoeft zich weliswaar niet te beperken tot de ruimtelijke afbakening van de focusgebieden.

Actoren: Actoren die een bijdrage kunnen leveren aan het tot stand brengen van dergelijke opleiding zijn onder meer: ANB, VLM, Departement Landbouw & Visserij, landbouwsector, natuursector, regionale landschappen, agrobeheergroepen, Eco², HVV, Aanspreekpunt Privaat Beheer, de Werkgroep Grauwe Gors, Inverde, INBO, ILVO, overige experts

Prioriteit: Middel

Instrumenten: Idealiter worden dergelijke opleidingen aangeboden vanuit een samenwerking tussen diverse instellingen met expertise zowel vanuit landbouw (bv. ILVO, Eco², ...) als vanuit akkernatuur met evt. inhoudelijke terugkoppeling met VLM en Departement Landbouw & Visserij.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: reguliere werkingsmiddelen, beperkt budget wordt best wél voorzien voor de vergoeding van experts voor de ondersteuning van de ontwikkeling van de opleidingen het bijscholen van de lesgevers (10.000€).

ACTIE 4.3 INTEGRATIE VAN BIODIVERSITEIT EN SOORTENBESCHERMING IN LANDBOUWOPLEIDING

Binnen deze actie wordt nagegaan in hoeverre kennis rond akkervogels en de maatregelen die landbouwers kunnen nemen deel uitmaken van de bestaande landbouwopleidingen. Aanbevelingen worden uitgewerkt om de bestaande opleidingen te verbreden en te verdiepen.

Niet elke landbouwer heeft evenwel een reguliere landbouwopleiding gevolgd. Landbouwers die vanuit een andere studierichting willen starten, kunnen gebruik maken van de startersopleiding via de naschoolse landbouwworming. In deze opleidingen komt het aspect landbouw en natuur verplicht aan bod. Zo worden onder meer de verschillende beheerovereenkomsten tijdens de cursussen toegelicht door deskundigen ter zake.

Landbouwers kunnen daarnaast via het bedrijfsadviesstelsel KRATOS een beroep doen op gratis adviesverlening op bedrijfsniveau. Binnen deze adviesverlening is er ook een module rond biodiversiteit. Zo is module 5A uitgewerkt rond agromilieuoacties met betrekking tot biodiversiteit, module 5B rond Instandhoudingsdoelstellingen (IHD) en Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en module 5C rond de link tussen biodiversiteit en veerkracht van het agro-ecosysteem, link tussen monoculturen en gevoeligheid voor ziekten en extreme klimatologische gebeurtenissen, informatie over invasieve soorten.

Actoren: landbouwsector, landbouwopleidingscentra, Departement Landbouw & Visserij, ILVO, Inverde, Eco², ...

Prioriteit: Middel

Instrumenten: nvt

Raming benodigd budget voor 5 jaar: integratie van thema in lessenpakket vergt geen specifiek bijkomend budget, beperkt budget wordt best wél voorzien voor de vergoeding van experts voor de ondersteuning van de ontwikkeling van de opleidingen en het bijscholen van de lesgevers (10.000€).

5.5. ACTIECLUSTER 5. EVALUATIE, MONITORING EN (OVERIG) ONDERZOEK

ACTIE 5.1 EVALUATIE VAN DE EFFECTIVITEIT VAN AKKERVOGELVRIENDELIJKE MAATREGELEN IN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN

Gezien dit SBP aanstuurt om in duidelijk afgebakende gebieden (prioritaire deelgebieden) welbepaalde streefdichtheden aan maatregelen te realiseren om bronpopulaties te ontwikkelen, is het essentieel om te evalueren of de populaties inderdaad gunstig reageren op de genomen maatregelen. Gezien deze maatregelen gepaard gaan met behoorlijke investeringen is het ook essentieel dat de nuttige inzet van dit budget via een degelijke monitoring kan worden aangetoond. Voor een groter verklarend vermogen ten aanzien van de maatregelen (en om op niveau van specifieke beheervoorwaarden conclusies te kunnen trekken) is minstens op steekproefniveau een vorm van beheermonitoring op micro-niveau essentieel (zie Actie 5.2).

Een beheermonitoring op macro-niveau wordt uitgerold (via MAS of evenwaardige monitoringsmethodes) om zowel de impact van de genomen maatregelen als de teeltevoluties op de doelpopulaties met statistische zeggingskracht te kunnen meten. Dergelijke beheermonitoring wordt preferentieel uitgerold over alle prioritaire deelgebieden van het focusgebied maar kan eventueel in de praktijk gefaseerd gebeuren. Dit vraagt immers een inspanning voor een minimum aantal professioneel getelde meetpunten (die relatief snel kunnen worden opgestart) en voor een aanvullend aantal vrijwillig getelde meetpunten om het meetnet fijnmaziger te maken. Het werken met vrijwillige tellers vergt een professionele coaching, het duurt minimaal twee jaar om in 'blanco gebieden' een netwerk op te zetten dat tot solide datasets kan leiden. In het kader van het SBP grauwe kiekendief zijn daartoe alvast de eerste stappen gezet in de Leemstreek en de Moeren (Veurne).

Het is evident dat dient gestreefd naar een gelijkaardige methodiek in de verschillende gebieden teneinde ook de resultaten onderling te kunnen analyseren en vergelijken. Dit zowel voor het bepalen of extrapoleren van populatiedichtheden en populatietrends als voor het bepalen van de bedekkingsgraad aan akkervogelvriendelijk terrein. Het kunnen beschikken over gestandaardiseerd verzamelde datareeksen in een groter aantal deelgebieden moet het mogelijk maken om de impact van de akkervogelmaatregelen met statistische zeggingskracht te kunnen evalueren.

Dergelijke monitoring, of alvast de terreincoördinatie ervan (zowel professioneel als vrijwillig getelde meetpunten), maakt idealiter onderdeel uit van het takenpakket van de gebiedscoördinatie. Voor de data-analyses en de globale coördinatie en rapportering wordt afgestemd met het INBO dat momenteel een proefproject in deze context voorbereidt.

Nieuwe kennis en informatie aangaande de effectiviteit van maatregelen wordt uitgewisseld via een specifiek opgezet 'expertcomité' (zie Actie 7.3).

Actoren: In eerste instantie partijen die ervaring hebben met proefopzet, veldonderzoek en verwerking van gegevens: INBO, onderzoeksinstellingen, Werkgroep Grauwe Gors, kenniscentrum HVV, ...

Prioriteit: Middel

Instrumenten: ...

Raming benodigd budget voor 5 jaar: monitoring deels geïntegreerd in budget voor gebiedscoördinatie. Voor proefopzet, analyse en verwerking van de data is afstemming aangewezen met het onderzoeksprogramma van het INBO. Een procentuele afdracht voor monitoringsdoeleinden van het Vlaamse Milieubudget dat instaat voor de cofinanciering van de beheerovereenkomsten voor soortbescherming kan een te overwegen piste zijn en past binnen de logica van een effectieve inzet van het betreffende budget.

ACTIE 5.2 EFFECTIVITEITSONDERZOEK VAN AKKERVOGELVRIENDELIJKE MAATREGELEN OP MICRO-NIVEAU (STEEKPROEFSGEWIJS)

Waar Actie 5.1 zich focust op het meten van gebiedstrends in relatie tot de inzet van akkervogelvriendelijke maatregelen (en andere gebiedsparameters), richt deze actie zich op effectiviteitsanalyses op micro-niveau, dit betekent op het niveau van technische beheerindicatoren en -voorschriften van maatregelen en hoe ze interageren met de ecologie van de doelsoorten (ingezaaide mengsels, maai-beheer, broedpiek, nestplaatskeuze, predatierisico, ...)

In de praktijk zou dit kunnen betekenen dat op steekproefniveau een ecologisch-technische opvolging van de BO's soortbescherming (en eventuele nieuwe maatregelen) wordt opgestart die breed bruikbare kennis kan opleveren over de relatie tussen beheerparameters, landbouwrelevantie en ecologische effectiviteit. Deze kennis is ook cruciaal om trends die vastgesteld worden op macro-niveau (zie actie 5.1) beter te verklaren. Ook op korte termijn is de veldkennis uit deze actie relevant, bijvoorbeeld voor het geven van beheeradvies aan landbouwers, het bijstellen van instructiekaders voor bedrijfsplanners (bv. voor de aanleg van de beheerovereenkomst), het vermijden van ecologische vallen, ... Op middellange termijn is deze kennis uitermate bruikbaar voor het fijnstellen van lastenboeken van beheerovereenkomsten of de voorbereiding van een nieuwe programmaperiode.

De reikwijdte van deze actie is groot en dient binnen dit SBP vanuit budgettaire en pragmatische oogpunten begrensd te worden. Het is evenwel met dergelijk diepteonderzoek dat steeds betere inzichten kunnen worden bekomen en knelpunten kunnen achterhaald worden in jaarlijkse overleving van akkervogels: zit dat bij de nesten, de ei-fase, de nestjongen, de jonge vogels, de winteroverleving van adulten, de zomeroverleving van adulten, ... Dergelijk diepgaand en gedetailleerd onderzoek loopt bij voorkeur meerdere jaren en is bij voorkeur geïntegreerd in een ruimer onderzoeksprogramma.

Binnen het kader van dit SBP is het wenselijk dat rond een beperkte set aan beheerparameters en op steekproefniveau de eerste stappen worden gezet inzake beheermonitoring op micro-niveau. Hiermee wordt een belangrijk hiaat in effectiviteitsonderzoek aangesneden en kunnen met de eerste resultaten onderzoeksinstellingen of onderzoeksgroepen, die het thema wensen aan te snijden, met concrete onderzoeksvragen en prangende kennisvragen geïnspireerd worden.

Belangrijk is dat er ook vanuit de projecten die opgestart worden vanuit de projectoproep (Actie 3.4 en 3.5) belangrijke bijkomende informatie en kennis kan vrijkomen aangaande de effectiviteit van vooral experimentele, akkervogelvriendelijke maatregelen op dergelijk

micro-niveau. Dergelijke projecten dienen immers ook gemonitord teneinde de beoogde meerwaarde te kunnen evalueren.

Actoren: In eerste instantie partijen die ervaring hebben met proefopzet, veldonderzoek en verwerking van gegevens: INBO, onderzoeksinstellingen, Werkgroep Grauwe Gors, overige onderzoekers en experts, expertencomité, ...

Prioriteit: Middel

Instrumenten: ...

Raming benodigd budget voor 5 jaar: monitoring deels geïntegreerd in budget voor gebiedscoördinatie. Voor proefopzet, analyse en verwerking van de data is afstemming aangewezen met het onderzoeksprogramma van het INBO. Een procentuele afdracht voor monitoringsdoeleinden van het Vlaamse Mina-budget dat instaat voor de cofinanciering van de beheerovereenkomsten voor soortbescherming kan een te overwegen piste zijn en past binnen de logica van een effectieve inzet van het betreffende budget. Voor verder uitgebreid onderzoek door universiteiten en onderzoeksinstellingen is geen budget voorzien. Indien er opportuniteiten zijn (bv. onderzoeksgroepen die het thema aansnijden) is het evenwel belangrijk de mogelijkheden na te gaan om dergelijk onderzoek alsnog te ondersteunen of het zoeken naar financiering te faciliteren.

5.6. ACTIECLUSTER 6: SENSIBILISERING EN COMMUNICATIE

ACTIE 6.1. ALGEMENE COMMUNICATIE

Het SBP zal algemeen toegelicht worden in drukwerk (gemeentelijke infobladen, tijdschriften van betrokken actoren...), de krachtlijnen en acties zullen via een website en waar nodig op informatiepanelen in de prioritaire deelgebieden worden toegelicht. Er zullen lezingen voorzien worden en regelmatig geleide excursies in de prioritaire deelgebieden.

De algemene SBP coördinator garandeert een samenhangende communicatie over de deelgebieden heen en wordt daarbij ondersteund door de verschillende gebiedscoördinatoren(teams).

Actoren: ANB, VLM, Departement Landbouw & Visserij, landbouwsector, natuursector, regionale landschappen, agrobeheergroepen, Eco², HVV, Aanspreekpunt Privaat Beheer, lokale besturen, Werkgroep Grauwe Gors, INBO, expertenwerkgroep, ...

Prioriteit: Middel

Instrumenten: N.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: 100.000 euro op 5 jaar, deels te voorzien vanuit de werkingsmiddelen voor de aangestelde gebiedsondersteuners.

ACTIE 6.2 DOELGROEPGERICHTE COMMUNICATIE

Deze actie sluit aan bij actiecluster 'Optimalisatie omkadering van en advisering aan landbouwers' maar richt zich meer op voorlichting en inhoudelijk-communicatieve begeleiding die flankerend aan concrete maatregelen wordt voorzien.

Kijken we naar de huidige informatieverstrekking rond akkervogels, akkervogelmaatregelen en BO's, dan dient vastgesteld dat deze vaak versnipperd beschikbaar en niet altijd even wervend is. Hierbij wordt zelden, en in een bevattelijke taal, uitgelegd waar precies een bepaalde maatregel voor moet dienen en met welke ecologische achtergrond de gestelde randvoorwaarden precies werden bedacht. Ook zijn

best-practices uit de praktijk en leerpunten, zoals verworven bij experts en coördinatoren, nauwelijks beschikbaar.

Een wervend vademecum/handboek over akkervogelmaatregelen en beheerovereenkomsten (en andere instrumenten) met best-practices en testimonials en voorzien van het nodige beeldmateriaal, kan hier een antwoord op bieden. Dit kan eveneens uitgewerkt worden in een website (bv. als onderdeel van Ecopedia of de website van VLM en/of Departement L&V).

Specifiek kunnen hier nog volgende mogelijkheden worden vermeld:

- Vogeligidsje voor landbouwers (en andere plattelandbewoners);
- Opmaak aantrekkelijke fiches voor de BO's, met duidelijke illustraties en frisse layout;
- Tips voor aanleg/beheer BO's opnemen op centrale plaats, bijvoorbeeld op Ecopedia.be;
- Nieuwsbrieven met specifieke beheertips voor landbouwers die BO's hebben afgesloten (met ritme afgestemd op de beheerkalender van de BO);
-

Actoren: trekkers ANB, VLM, Departement Landbouw & Visserij, gebiedscoördinatie

Prioriteit: Middel

Instrumenten: N.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: deels vervat in reguliere werking (Ecopedia, bestaande communicatie-initiatieven van VLM, DL&V, ... Deels ook vervat in budget van actiecluster 4 en actie 6.1.

5.7. ACTIECLUSTER 7. COÖRDINATIE EN EVALUATIE

ACTIE 7.1 AANSTELLING VAN EN WERKING DOOR COÖRDINATOR SBP

Voor de realisatie van de beoogde doelen is een goede coördinatie essentieel. Het aanstellen van (een) algemene coördinator voor het SBP akkervogels is dan ook noodzakelijk. Deze coördinator is een personeelslid van of aangesteld door het ANB en fungeert als aanspreekpunt voor de verschillende partijen, stuurt de aangestelde gebiedscoördinatoren aan, behoudt het overzicht over de diverse acties, projecten en beschermingsmaatregelen en rapporteert jaarlijks over de voortgang (van de uitvoering) van het soortenbeschermingsprogramma (zie actie 7.4) aan het overlegplatform akkervogels (zie actie 7.2).

Actoren: ANB, VLM, alle actoren die als trekker/(gebieds-)coördinator/coach fungeren

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: N.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: reguliere middelen ANB ingeval van interne invulling, 60.000€ per jaar voor uitbesteding van deze coördinatie.

ACTIE 7.2 OPRICHTING EN WERKING VAN EEN 'VLAAMS OVERLEGPLATFORM AKKERVOGELS'

Het overlegplatform houdt vinger aan de pols voor alle aspecten die te maken hebben met het uitvoeringsprogramma van het SBP akkervogels.

Het overlegplatform bestaat uit vertegenwoordigers van de relevante betrokken actoren en komt minimaal eenmaal per jaar samen. Het overlegplatform heeft een adviserende rol met betrekking tot de implementatie van het SBP. Op het overlegplatform wordt de voortgang van het SBP besproken (opvolging en evaluatie van de acties) maar het is ook het forum voor kennisdeling, uitwisseling van insteken rond beleidsaspecten, inpasbaarheid van maatregelen in de bedrijfsvoering en dergelijke. Dit overlegorgaan kan verder bouwen op de stuurgroep die de opmaak van dit SBP heeft begeleid.

Actoren: ANB, VLM, Departement Landbouw & Visserij, landbouwsector, natuursector, jachtsector, regionale landschappen, Eco², Aanspreekpunt Privaat Beheer, Werkgroep Grauwe Gors, INBO.

Prioriteit: Middel

Instrumenten: N.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: reguliere middelen

ACTIE 7.3 OPRICHTING EN OPERATIONELE WERKING VAN EXPERTENCOMITÉ

Een expertencomité wordt opgericht om vanuit ecologisch perspectief nieuwe inzichten, kennis en ervaring (in het bijzonder op het vlak van maatregelen) uit binnen- en buitenland met elkaar te delen en er toe bij te dragen dat deze kennis en ervaring gesynthetiseerd wordt, naar relevantie wordt getoetst op Vlaams niveau en op de snelst mogelijke wijze doorstroomt naar alle organisaties en partijen met het oog op permanente optimalisatie van maatregelen en instrumenten. Het voorzitterschap wordt genomen door ANB & INBO.

Het expertencomité heeft onder meer volgend takenpakket:

- adviserende functie (onder meer naar het overlegplatform akkervogels (zie Actie 7.2);
- jaarlijks open workshop;
- organisatie thema-excursies (bv. voor bedrijfsplanners en gebiedscoördinatoren);
- organisatie bezoeken pilots (bv. voor bedrijfsplanners en gebiedscoördinatoren);
- adviserende rol inzake het formuleren van voorstellen rond en tot bijsturing van BO's, eco-schema's, enz
- Ondersteuning bij communicatie-acties en publicaties.
- Opmaken van een onderbouwde lijst van kennishiaten en onderzoeksvragen + prioritering.
- Adviserende rol inzake experimentele projecten.

Actoren: Deelname van overheidsinstellingen INBO, VLM, ANB, ILVO, DL&V en aangevuld met akkervogelexperten

Prioriteit: Middel

Instrumenten: N.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: 15.000€ ter ondersteuning van concrete initiatieven gelieerd aan de werking (workshops, excursies, ...).

ACTIE 7.4 OPMAAK EVALUATIERAPPORT

De SBP-coördinator zorgt ervoor dat er na jaar 2 en jaar 4 een evaluatierapport wordt opgemaakt. Daarbij wordt telkens een stand van zaken gegeven van de vooruitgang van de verschillende acties van dit SBP.

Deze rapportering behelst daarnaast ook een analyse van de concrete voortgang op het terrein in de prioritaire deelgebieden. Zowel kwalitatief qua werking als kwantitatief in termen van realisatiegraad aan maatregelen (oppervlakte onder BO en structureel verankerde ecologische elementen) en de uitrol van diverse onderzoeks- en monitoringsinitiatieven. Dit evaluatierapport geeft tevens inzicht in de successen en problemen. Het evaluatierapport kan ook verbetervoorstellen doen.

Het evaluatierapport wordt gerapporteerd aan het overlegplatform.

Actoren: Programmacoördinator ANB

Prioriteit: Hoog

Instrumenten: N.v.t.

Raming benodigd budget voor 5 jaar: Binnen de reguliere middelen

5.8. FASERING EN FINANCIËEL OVERZICHT

Onderstaande tabel geeft een overzichtelijke samenvatting van de hierboven beschreven acties met bijhorende prioriteit en budgettering. Tevens wordt indicatief aangegeven welke instanties a priori voor de uitvoering van de respectievelijke actie in aanmerking komen en welke actoren daarbij kunnen betrokken worden.

Niet voor alle acties zijn extra financiële middelen noodzakelijk. Sommige acties kunnen (mede) gerealiseerd worden binnen de reguliere werking, al dan niet door het verleggen van de focus bij de besteding van de werkingsmiddelen. Extra financiële middelen worden beoogd voor acties die niet of onvoldoende gedekt worden door de reguliere werking of die het bereiken van resultaten door de reguliere werking sterk kunnen verbeteren.

Tabel 1: Fasering en financieel overzicht van de verschillende acties

Nr+actie	Verantwoordelijke	Financierder	Andere betrokkenen	Prioriteit	J1	J2	J3	J4	J5	Totaal €
Actie 1.1 – actualisatie focusgebied	INBO	/	VLM, ANB Expertencomité	Hoog	Reguliere werkingsmiddelen					/
Actie 1.2 –afbakening prioritaire deelgebieden	VLM, INBO	/	DL&V, ANB Overlegplatform akkervogels	Hoog	Reguliere werkingsmiddelen					/
Actie 2.1 – Diversifiëren en verbeteren maatregelenpakket	VLM, DL&V	/	ANB, Landbouw-, natuur- en jachtsector, regionale landschappen, agro-beheergroepen, Eco ² , Aanspreekpunt Privaat Beheer, Werkgroep Grauwe Gors, INBO, experten comité, ...	Hoog	Reguliere werkingsmiddelen					/
Actie 2.2 – verankeren instrumentarium in GLB	D&LV, VLM	/	ANB Landbouw- en natuursector, HVV, expertencomité	Hoog	Reguliere werkingsmiddelen					/
Actie 2.3 – Plan van aanpak projectoproepen uitwerken	ANB	/	DL&V, VLM, expertencomité	Middel	Reguliere werkingsmiddelen					/
Actie 2.4 –Uitbreiden stimulansen voor vogelvriendelijke teelten en teeltwijzen	DL&V	/	VLM, ANB Landbouw-, natuur- en jachtsector, regionale landschappen, Eco ² , Aanspreekpunt Privaat Beheer	Middel	Reguliere werkingsmiddelen					/

Nr+actie	Verantwoordelijke	Financierder	Andere betrokkenen	Prioriteit	J1	J2	J3	J4	J5	Totaal €
Actie 2.5 – ontwikkelen pilootwerking rond akkervogel-bedrijfsplannen	Inagro, ILVO, Inverde, ANB	/	INBO, Natuurpunt, gespecialiseerde consultants	Middel	Reguliere werkingsmiddelen					/
Actie 3.1 – aanstellen gebiedscoördinatie voor prioritaire deelgebieden	ANB, DL&V	ANB	VLM, DL&V, Landbouw-, natuur- en jachtsector, regionale landschappen, Eco ² , agrobeheergroepen, Aanspreekpunt Privaat Beheer, Werkgroep Grauwe Gors, INBO, expertencomité	Hoog	Telkens 1 gebiedscoördinatie(team) voor een 5-tal clusters van prioritaire deelgebieden. A rato van 50.000€ per coördinatie(team) per jaar.					1.250.000€
Actie 3.2 – gebiedsvisie voor prioritaire deelgebieden	VLM, ANB, gebiedscoördinatoren	/	Zie 3.1 – specifieke betrokkenen variabel per gebied.	Middel	Reguliere werkingsmiddelen + onderdeel van het takenpakket van de coördinatie uit Actie 3.1					/
Actie 3.3 – inzetten vernieuwd instrumentarium	VLM, DL&V	VLM, DL&V	ANB, gebiedscoördie kerngroep per kernzone o.l.v. gebiedscoördinatie (cf. 3.1), lokale besturen	Middel	Reguliere werkingsmiddelen instrumenten GLB zoals eco-regelingen, niet productieve investeringen, agromilieuklimaatmaatregelen, ...					/
Actie 3.4 – Experimentele projecten	ANB, VLM, DL&V	ANB	Afhankelijk project per project	Middel	Vanaf jaar 2 wordt jaarlijks via projectoproep 75.000€ toegekend voor (samen) een 5-tal experimentele projecten. Budget deels via SBP en deels via budget voor demoprojecten in het kader van PDPO.					300.000€
Actie 3.5 – projectoproep alternatieve projectwerking	ANB, VLM, DL&V	ANB	Afhankelijk project per project	Middel	Vanaf jaar 2 wordt jaarlijks via projectoproep 75.000€ toegekend voor 1 of 2 gebiedsgerichte projecten. Budget via SBP (ondersteuning coördinatie), maximaal gebruikmakend van budget van bestaande instrumenten (BO, ecoregelingen, ...), aangevuld met budget voor demoprojecten in het kader van PDPO en jachtfonds.					300.000€

Nr+actie	Verantwoordelijke	Financierder	Andere betrokkenen	Prioriteit	J1	J2	J3	J4	J5	Totaal €
Actie 4.1 – wisselwerking met betrokken landbouwers	ANB, VLM, DL&V, gebiedscoördinator	/	Landbouw-, natuur- en jachtsector, regionale landschappen, agrobiheergroepen, Eco ² , Aanspreekpunt Privaat Beheer, Werkgroep Grauwe Gors, INBO, expertencomité	Middel	Op zich geen specifiek budget vereist, weliswaar interactie met beheerovereenkomsten, gebiedscoördinatie, projectoproep (actie 3.1, 3.4, 3.5, ...)					/
Actie 4.2 – gerichte opleiding naar doelgroepen	Inverde, ILVO	/	ANB, VLM, DL&V, landbouw-, natuur- en jachtsector, regionale landschappen, agrobiheergroepen, Eco ² , Aanspreekpunt Privaat Beheer, Werkgroep Grauwe Gors, INBO, overige experts	Middel	Reguliere werking van opleidingsinstituten. Beperkte vergoeding voor het ontwikkelen van de lessenpakketten door externe experts.					10.000€
Actie 4.3 – integratie biodiversiteitsaspecten in landbouwopleiding	DL&V, Inverde, landbouwopleidingscentra	/		Middel	Reguliere werking. Beperkte vergoeding voor het ontwikkelen van de lessenpakketten door externe experts.					10.000€
Actie 5.1 – evaluatie effectiviteit maatregelen	ANB	/	Afhankelijk van de focus en vraagstelling.	Middel	Gelinkt aan monitoring resultaten van gebiedsgerichte werking (in het bijzonder luik monitoring onder gebiedscoördinatie cf. 3.1) + afstemming met op te starten monitoringsprogramma 'Meetnet Biodiversiteit in het Agrarisch Gebied (INBO).					/
Actie 5.2 – onderzoek problematiek akkervogels	INBO	/	ANB, VLM, natuursector, regionale landschappen, Werkgroep Grauwe	Middel	Het gaat hier om gedetailleerd en kostelijk onderzoek dat best verloopt via universiteiten en onderzoeksinstituten. Het is niet aangewezen dat het (beperkt) budget dat voorzien wordt via een SBP hiervoor wordt aangewend.					/

Nr+actie	Verantwoordelijke	Financierder	Andere betrokkenen	Prioriteit	J1	J2	J3	J4	J5	Totaal €
			Gors, INBO, jachtsector, overige onderzoekers en experts, ...							
Actie 6.1 – Algemene communicatie	ANB		VLM, DL&V	Middel	100.000€, ook deels geïntegreerd in werkingspakket gebiedscoördinatie (actie 3.1).					100.000€
Actie 6.2 – doelgroepgerichte voorlichting	DL&V, ANB			Middel	Sluit aan bij actiecluster 4 en 6.1 – geen afzonderlijk budget vereist.					/
Actie 7.1 – algemene coördinatie SBP	ANB		VLM, DL&V,	Hoog	Reguliere werking bij interne invulling – 60.000€ per jaar indien uitbesteed.					300.000€
Actie 7.2 – overlegplatform akkervogels	ANB		VLM, DL&V, landbouw-, natuur- en jachtsector, regionale landschappen, Eco2, Aanspreekpunt Privaat Beheer, Werkgroep Grauwe Gors, INBO.	Middel	Reguliere werking.					/
Actie 7.3 - expertencomité	ANB		INBO, VLM, ANB, ILVO aangevuld met akkervogel-experten	Middel	15.000€					15.000€
Actie 7.4 – opmaak van tussentijdse evaluatie	ANB		Alle betrokkenen	Hoog	Reguliere werking					/
									Totaal	2.285.000€

Het totaalbudget maakt abstractie van het kunnen benutten van middelen uit andere fondsen of projecten zoals bijvoorbeeld vermeld onder actie 3.4 en actie 3.5. Een taak van de algemene coördinator zal er ook uit bestaan om middelen van bestaande fondsen en projecten bij andere administraties (bv. jachtfonds, demoprojecten landbouw, ...) te betrekken bij dit SBP zodat de operationele kost van een aantal acties, die hierboven volledig op het SBP-budget werden begroot, lager zal uitkomen en het totaalbudget daardoor tot richtinggevend 2.000.000€ kan beperkt worden.

6. VOORTGANGSCONTROLE EN EVALUATIE

6.1. ALGEMENE VOORTGANGSCONTROLE VAN HET SBP

Om onder meer de opvolging van de acties en het integreren van nieuwe inzichten te verzekeren wordt via het actieplan voorzien om specifieke overlegstructuren in het leven te roepen die de voortgang van het SBP begeleiden. In dat verband kan allereerst verwezen worden naar actie 7.2: 'Oprichting en werking van een overlegplatform akkervogels'. Dit overlegplatform wordt geacht vinger aan de pols te houden met alle aspecten die te maken hebben met het uitvoeringsprogramma van het SBP akkervogels. Dit overlegplatform komt minimaal eenmaal per jaar samen. Dit overlegorgaan kan verder bouwen op de stuurgroep van het SBP akkervogels.

Tevens relevant is actie 7.3. 'Oprichting en operationele werking van een expertencomité'. Het expertencomité zal worden opgericht om nieuwe kennis en ervaring met elkaar te delen en zal deze kennis en ervaring op de snelst mogelijke wijze laten doorstromen naar alle organisaties en partijen die hier nood aan hebben. Uiteraard heeft zij hierin ook een adviserende functie naar het overlegplatform akkervogels. Voor de specifieke deeltaken en acties die het expertencomité zal nemen verwijzen we naar Actie 7.3.

Daarnaast dient gedurende de duur van het SBP na 2 en 4 jaar een evaluatierapport opgemaakt. Dit is opgenomen als actie 7.4 van het SBP akkervogels. Het evaluatierapport geeft inzicht in de successen en tegenslagen binnen het SBP, de vordering in de oppervlakten onder beheerovereenkomst en structureel verankerde ecologische elementen, en de diverse onderzoeks- en monitoringsresultaten. Het evaluatierapport kan ook verbetervoorstellen doen.

Belangrijk om de voortgang van de uitvoering van de acties op te volgen is ook een planningsschema, waarbij de voorgenomen acties in de tijd worden gepland. Na goedkeuring van het SBP akkervogels is dit een eerste taakstelling die door de programmacoördinator kan worden opgemaakt en ter goedkeuring kan worden voorgelegd aan het overlegplatform akkervogels, na advies van het expertencomité.

6.2. VOORTGANGSCONTROLE EN MONITORING IN DE PRIORITAIRE DEELGEBIEDEN VAN HET FOCUSGEBIED

Het SBP gaat uit van het ontwikkelen van bronpopulaties in de meest kansrijke zones en legt daar een sterke focus. Het moet tijdens de looptijd van het SBP dan ook duidelijk worden of deze aanpak en de ingezette maatregelen daadwerkelijk hiertoe resulteren.

De voortgangscontrolle binnen de prioritaire deelgebieden richt zich enerzijds op het opvolgen van de realisatiegraad van maatregelen en gebiedsvisie (Actie 3.2). Anderzijds op de daadwerkelijke ontwikkeling van de akkervogelpopulaties in functie van de gerealiseerde maatregelen. Daartoe is het noodzakelijk om enerzijds een goed beeld te vormen van de startsituatie (aandeel en aard van het akkervogelvriendelijk terrein en de populatiedichtheden binnen een deelgebied) en in een significant aantal prioritaire deelgebieden nauwkeurig de evoluties van maatregelen én de populaties op te volgen (deel van het takenpakket van de gebiedscoördinatie cf. Actie 3.1).

De doelstelling om in een significant aandeel van de prioritaire deelgebieden een structurele periodieke monitoring op te zetten mag, gezien de omvang, in eerste instantie ambitieus lijken. Het is evenwel noodzakelijk om het ingezette instrumentarium en de in

dit SBP uitgewerkte gebiedsgerichte aanpak te kunnen evalueren naar doeltreffendheid toe. Het kunnen beschikken over concrete cijfers onderbouwt en objectiviteit de goede werking of kan een duidelijk signaal geven dat die ergens spaak loopt en bijsturing vereist is. De vereiste steekproefgrootte dient zo snel mogelijk te worden bepaald zodat dit aspect in het takenpakket van de gebiedscoördinatie kan worden opgenomen. Hierbij dient ook vermeld dat in het kader van het SBP grauwe kiekendief op reeds een belangrijke oppervlakte akkervogelgebied een MAS-meetnet werd opgestart.

6.3. ALGEMENE OPVOLGING VAN DE POPULATIES AKKERVOGELS IN VLAANDEREN

Een goede opvolging van de algemene toestand van akkervogels in Vlaanderen gebeurt via het ABV-project, waarbij echter geen directe link is met de prioritaire deelgebieden en de maatregelen die op het terrein worden genomen. Niettemin kan via ABV de veronderstelling worden opgevolgd dat in de niet-prioritaire delen van het focusgebied een stand-still wordt bereikt via de algemene versterkte aandacht voor de biodiversiteit in de pijler 1 van het nieuwe GLB.

6.4. OPVOLGING VAN NIEUWE MAATREGELEN

Een laatste thema dat relevant is in de context van de voortgangscntrole is de initiële geïntensiveerde opvolging van de correcte uitvoering van nieuwe maatregelen, wanneer deze in Vlaanderen worden geïmplementeerd. Bij tussentijdse evaluaties dient dan te worden nagegaan of het nieuwe instrumentarium effectief en correct (zoals vooropgesteld) op het terrein uitgevoerd wordt.

7. AANBEVELINGEN VOOR DE TOEKOMST

Het realiseren van de vooropgezette doelstellingen van het SBP akkervogels, en meer nog het herstellen van populaties van akkervogels in Vlaanderen, is een gigantische uitdaging. Uit de analyse in het achtergrondrapport blijkt dat heel wat akkervogels enorm achteruit zijn gegaan in Vlaanderen, ook nog in de laatste decennia, en dat er heel wat factoren (bedreigingen) zijn die deze achteruitgang in de hand hebben gewerkt. Intensivering in de landbouw, deels toe te schrijven aan de globale markteconomie, speelt hierin een belangrijke rol.

Een **eerste belangrijke aanbeveling** aan (Vlaamse) beleidsmakers blijft dan ook om verder te werken aan een kader wat er toe kan bijdragen dat landbouwers die werken aan biodiversiteit, en in casu akkervogels, gepast beloond kunnen worden. In het huidige GLB zit dit idee reeds deels vervat in de beheerovereenkomsten die landbouwers kunnen sluiten, en in beperkte mate ook in de vergroeningspremie. Het nieuwe GLB zal dit gedachtengoed behouden en wellicht versterken via de zogenaamde ecoregelingen en, opnieuw, via beheerovereenkomsten.

De vraag stelt zich echter of dergelijk kader kan leiden tot een trendbreuk en enerzijds meer landbouwers zal enthousiasmeren om maatregelen te nemen voor akkervogels en anderzijds de maatschappij en de consument kan overtuigen om de meerwaarde die landbouwers op die manier realiseren, te helpen vergoeden.

Het is dan ook aan te bevelen dat in de komende jaren het beleids- en regelgevend kader versterkt wordt opdat landbouwers akkervogelvriendelijke maatregelen gaan integreren in hun bedrijfsvoering, niet enkel vanwege de subsidies die hierdoor bekomen kunnen worden, maar ook omdat ze andere landbouwkundige en bedrijfseconomische voordelen en hefboomen kunnen genereren. De kennis hierover is evenwel nog fragmentair en niet bedrijfseconomisch geanalyseerd en gevalideerd. Er is, ook in Vlaanderen, zeker nog nood aan dergelijke kennis om impulsen te genereren naar landbouwers om te evolueren in de richting van een natuurinclusieve bedrijfsvoering en bijhorend businessmodel.

Daarbij moet het niet de betrachting zijn om de hele landbouwgemeenschap in zulk verhaal mee te nemen maar kan het ondersteunen van een kern aan enthousiaste landbouwers, die kiezen voor een natuurinclusief en op akkervogels gericht landbouwbedrijf, wel bijdragen aan het verzekeren van een solide basis en blijvende 'vaste grond' voor akkervogels in Vlaanderen die op termijn mogelijks minder afhankelijk wordt van een om de zes jaar wijzigend Europees subsidie-instrumentarium (GLB).

Een **tweede aanbeveling** is dat alle betrokken actoren inspanningen leveren om op korte termijn te komen tot een gestandaardiseerd monitoringsprogramma voor akkervogels dat gericht wordt ingezet en dat langjarig (ook lang na de looptijd van dit SBP) wordt verdergezet. Het is immers van het grootste belang dat we een goed beeld verkrijgen en behouden over de effectiviteit van de ingezette maatregelen in de projectgebieden en meer algemeen over hoe de toestand van akkervogels in Vlaanderen evolueert.

Een **derde aanbeveling** betreft de samenwerking tussen alle actoren in Vlaanderen die op een of andere manier betrokken zijn bij akkervogels of (mede-)verantwoordelijkheid dragen voor de toestand van deze soortgroep. De achteruitgang van akkervogels in Vlaanderen is immers van die aard dat samenwerking tussen alle betrokken partijen nodig

is om op de meest efficiënt mogelijke wijze, en dus ook door het bundelen van de krachten, te werk te gaan. Samenwerking en het maken van goede afspraken over wie welke taakstelling op zich neemt en wie voor wat verantwoordelijk is, is dus aan de orde.

Ten **vierde** wordt de **aanbeveling** gedaan om een grondige oefening te doen naar de benodigde budgetten om dat te doen wat nodig is, en meer specifiek om te verzekeren dat de acties opgesomd in het SBP akkervogels ook echt uitgevoerd kunnen worden en ook na het aflopen van het SBP gecontinueerd. Het budget dat generiek voorzien is voor de uitvoering van een SBP (500.000 euro voor de ganse looptijd van 5 jaar), toegevoegd aan de reguliere middelen, lijkt immers zeer beperkt in het licht van de schaal van de opdracht. In die zin wordt de idee geopperd om over de beleidsdomeinen heen na te gaan of middelen kunnen worden vrijgemaakt. Bijdragen tot de zorg voor akkervogels en andere biodiversiteit in het landbouwgebied is immers ook een van de doelen van het landbouw- en het plattelandsbeleid. De toestand van akkervogels in Vlaanderen is onlosmakelijk verbonden met het landbouwlandschap in brede zin, haar landschappelijke kwaliteiten, haar mogelijkheden en potentie om mensen veilig en gezond voedsel te bieden en te laten genieten tijdens een dagtochtje op het platteland.

Als **laatste aanbeveling** achten we het van belang dat een programmacoördinator 'akkervogels' wordt aangeduid die zich volledig kan richten op zijn/haar taakstelling, die beschikt over een sterk mandaat uit alle geledingen en die beschikt over de nodige kwaliteiten om iedereen enthousiast en doelgericht te laten werken naar een gemeenschappelijk doel: het behoud en het versterken van de situatie voor akkervogels in Vlaanderen.

Gezien om gevoegd te worden bij het ministerieel besluit van 20/12/2021, houdende de vaststelling van een soortenbeschermingsprogramma voor akkervogels.

Brussel,

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme

Zuhal DEMIR